

MAAILMAMAJANDUS, SÕDA ja EESTI ETTEVÕTLUS

Urmas Varblane

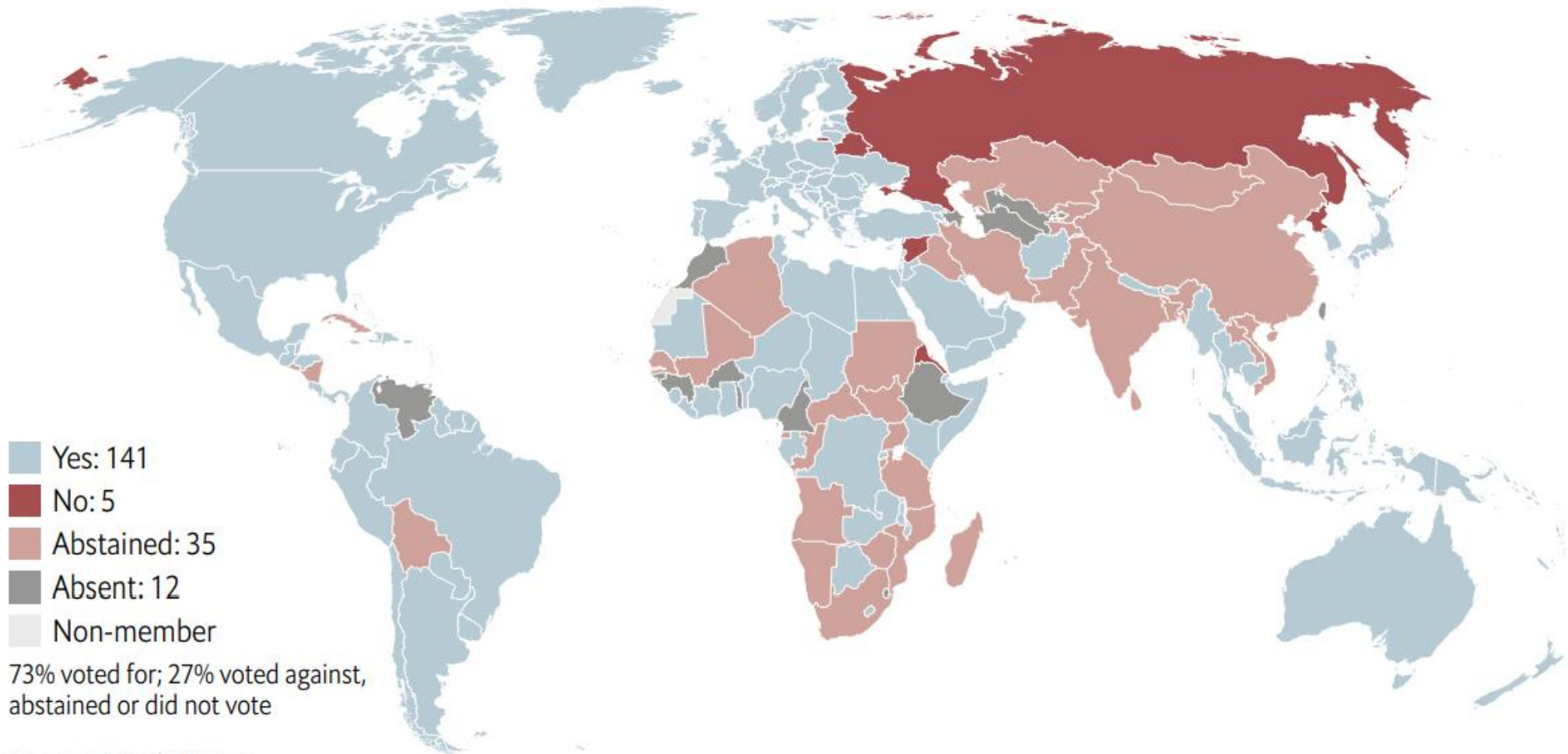
Ettevõtluskonverents „AEG MUUTA KURSSI“

Võrus, 4.10.2023

Geopoliitiline lõhestatus maailmas

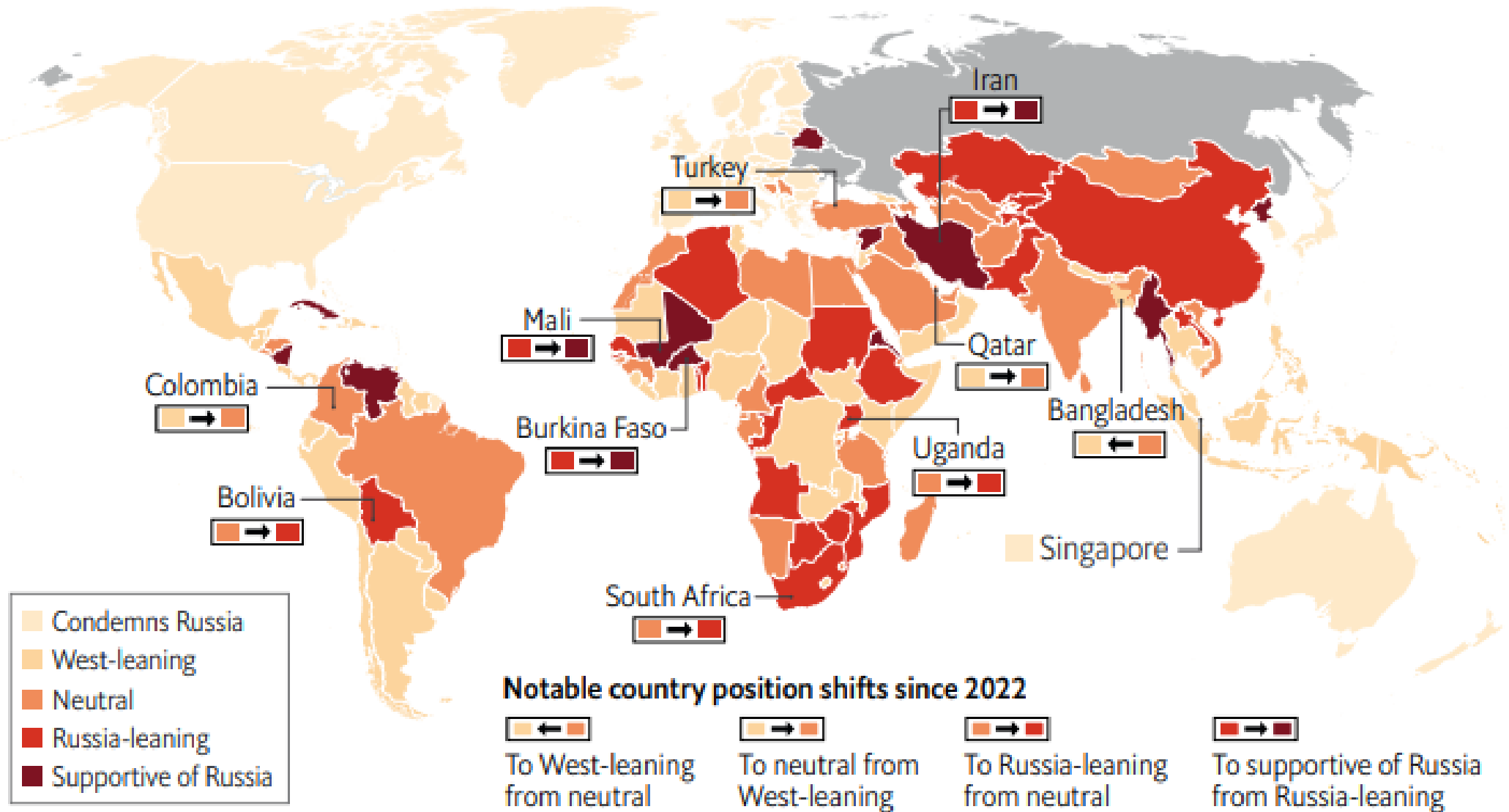
(ÜRO resolutsiooni hääletamine 1.03.2022 Ukraina ründamise kohta)

Source: United Nations.

Venemaa toetajate leer on pigem kasvanud

One year after the start of the war, an increasing number of countries are siding with Russia

Kes on maailma juhtriik tulevikus?

Who's Rebalancing Whom?

2004

2014

2024

2022 IMF hinnang triljonites USD PPP

Hiina	30,216
Euroopa Liit	25,461
USA	25,464
India	11,855
Jaapan	5,675
Saksamaa	4,909
Suurbritannia	3,336

GDP (PPP) in billions of dollars

	2004	2014	2024 est.
China	5,760	18,228	35,596
U.S.	12,275	17,393	25,093

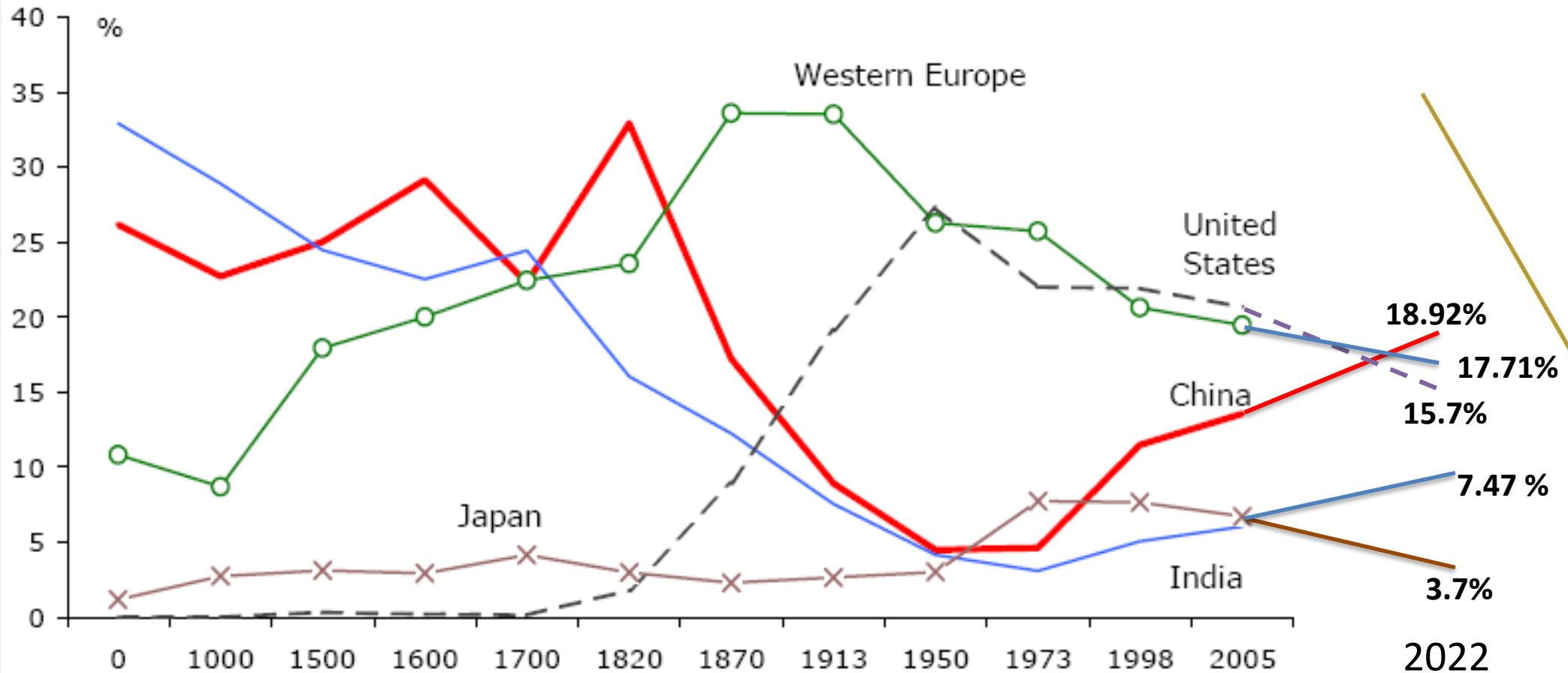
Source: IMF, Economist Intelligence Unit

Aasia tagasitulek maailmamajandusse

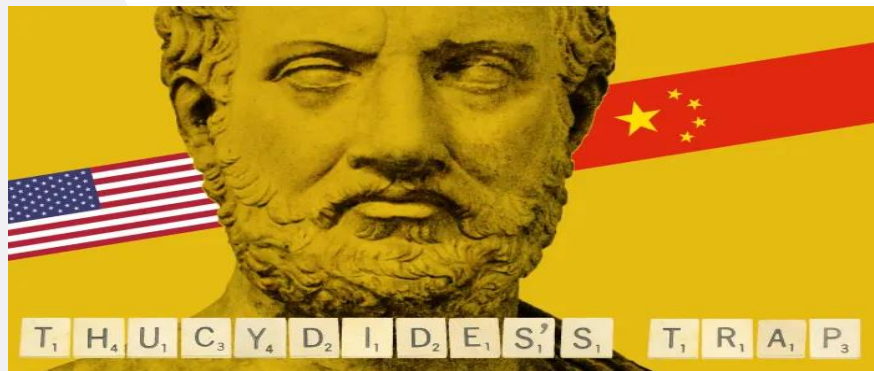
DELTA

TARTU ÜLIKOO

Riikide osatähtsused kogu maailma majanduslikust kogutoodangust (tinglikust SKP-st)

Sources: Angus Maddison, *The World Economy: A Millennial Perspective*, OECD Development Centre, 2001; IMF, *World Economic Outlook Database*, 2005.

What is the

Thucydides Trap?

"It was the rise of Athens, and the fear that this inspired in Sparta, that made war inevitable."
-Thucydides

"We all need to work together to avoid the Thucydides trap - destructive tensions between an emerging power and established powers."
-Xi Jinping
President of China

B

DELTA

TARTU ÜLIKOO

Graham Allison.2012 Financial Times
"the defining question about global order in the decades ahead will be: can China and the US escape Thucydides's trap?"

G.Allison „Destined for War“ (2017),
"China and the US are currently on a collision course for war".

**Suurim riskide allikas:
kuidas USA reageerib Hiina
tõusule?**

Global Risks

Multiple Downside Risks

FINANTSSEKTOR STRESSIS

Financial stress

GEOPOLIITILINE PINGE

Geopolitical stress

LOODUSKATASTROOFID

Climate-related disasters

RAHAPOLIITIKA EDASINE KARMISTAMINE

Further monetary
tightening

ENERGIA ja TOIDU JULGEOLEK

Energy and food
insecurity

AEGLASEM KASVUVÄLJAVAADE

Weaker long-term growth
prospects

KÕRGE INFLATSIOONI PÜSIMINE

Persistent high inflation

SOTSIAALSED PINGED

Social tensions

TARNEAHELATE FRAGMENTEERUMINE

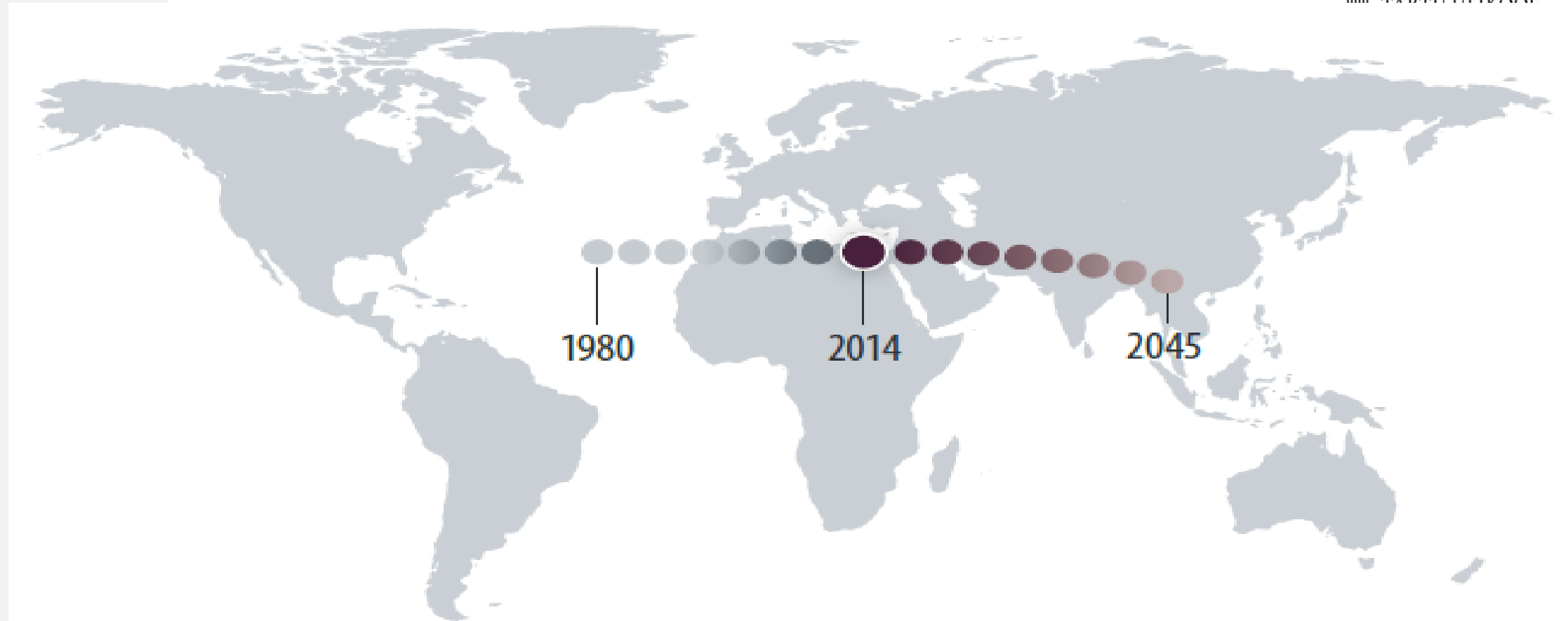
Fragmentation of global
economic networks

Maailmamajanduse raskuskese nihkub itta.

Kasvavad turud ja ärivõimalused väljaspool Euroopat

DELTA

TARTU ÜLIKOOL

Source: Quah, D. (2011), 'The Global Economy's Shifting Centre of Gravity' (adapted by DCDC)

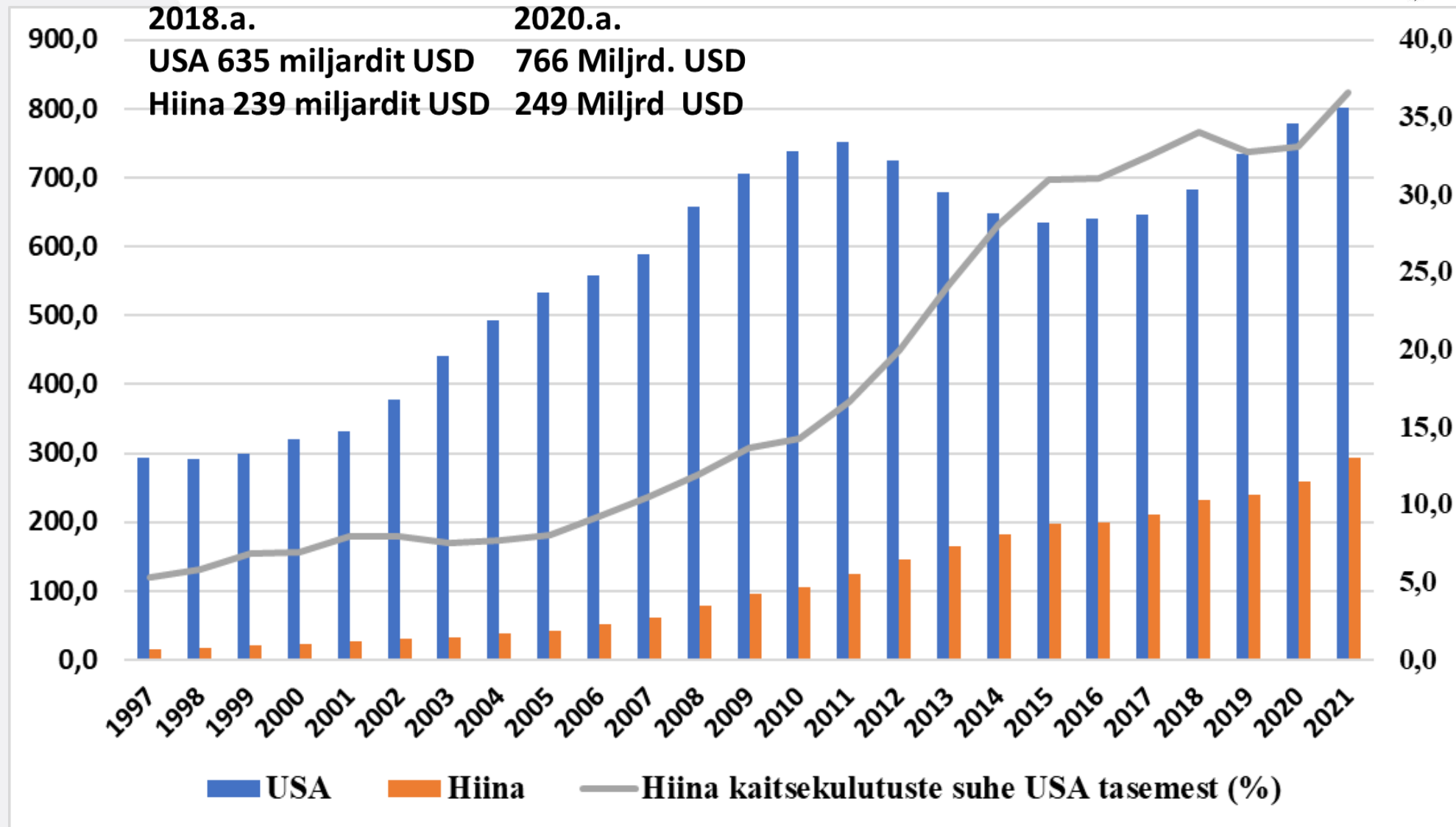
Danny Quah. The Global Economy's Shifting Centre of Gravity. Global Policy, 2(1):3–9, Jan 2011.

USA ja Hiina sõjalised kulutused (jooksvates hindades, miljardit USD)

Hiina kaitsekulutuste suhe USA tasemest (%) parempoolsel skaalal

DELTA

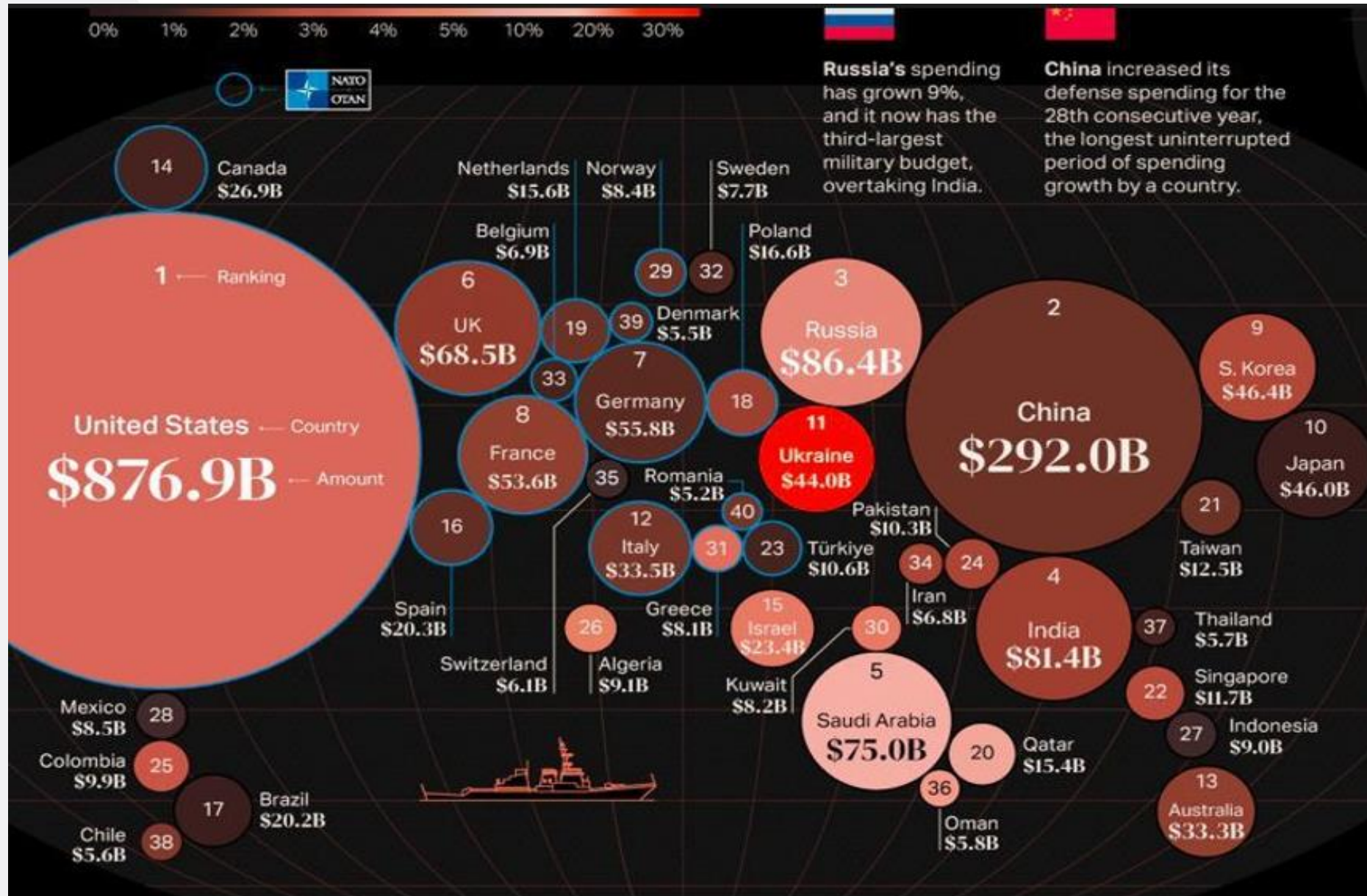
TARTU ÜLIKOOL

Maailma riikide kaitsekulutuste suurus 2022.a. (miljardites USD) ja kasv võrreldes 2021.a.

DELTA

TARTU ÜLIKOOL

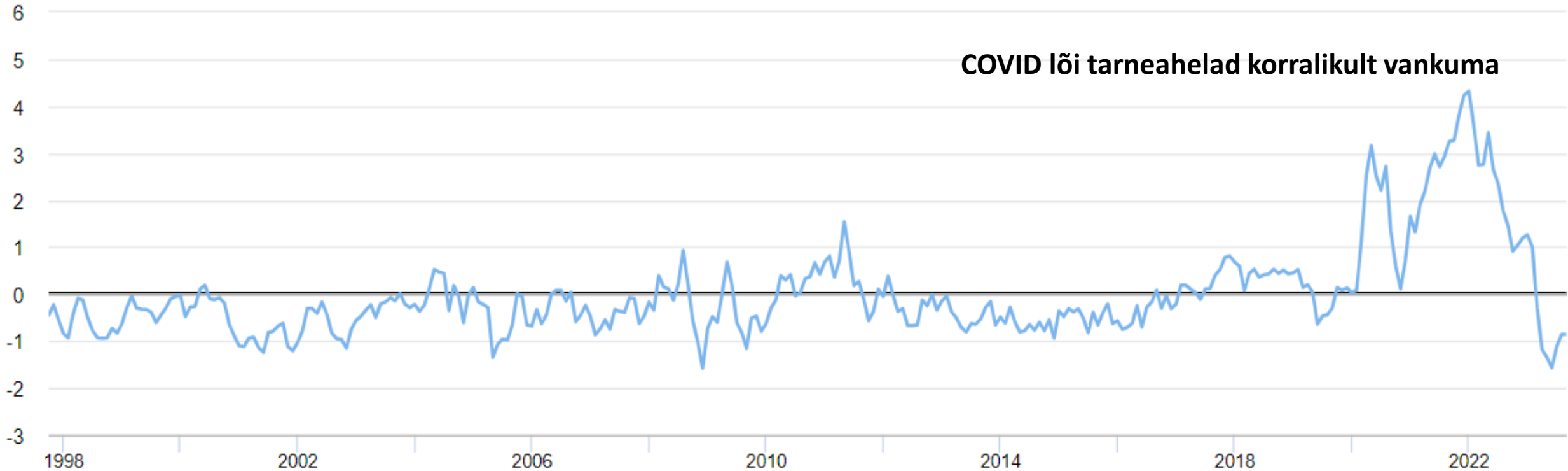
Mis hakkas toimuma pärast COVID-19?

- 1. Ilmnes USA ja muu Lääne maailma liigne sõltuvus Hiina töötlevast tööstusest strateegiliselt olulistes valdkondades** (ravimitööstus, autotööstuse komponentide, arvutite, mobiiltelefonide jm. osas)
- 2. Üldine arusaam, et ümberpaiknemine on vajalik, et Hiinast vähem sõltuda**
- 3. USA ja Hiina tehnoloogiline vastasseis süveneb – Hiina kahekordistab tehno-natsionalistlikul eesmärgil tehtavaid kulutusi.** Hiina KP lisas 1,4 triljonit USD senisele juba eraldatud 2 triljonile digitaalse infrastruktuuri arendamiseks. Lisaks Made in China 2025 plaanidele
- 4. USA kiirendas ekspordipiirangute elluviimist ja USA tehnoloogia tarneahelaid käsitletakse kui relvastust** (vältimaks Huawei varustamist vajalike kiipidega)
- 5. USA ja Hiina suhete halvenemine - TOIMUB HÜBRIIDNE KÜLM SÕDA**

Maailma tarneahelate tõrgete indeks (GSCPI- Global Supply Chain Pressure Index)

From To

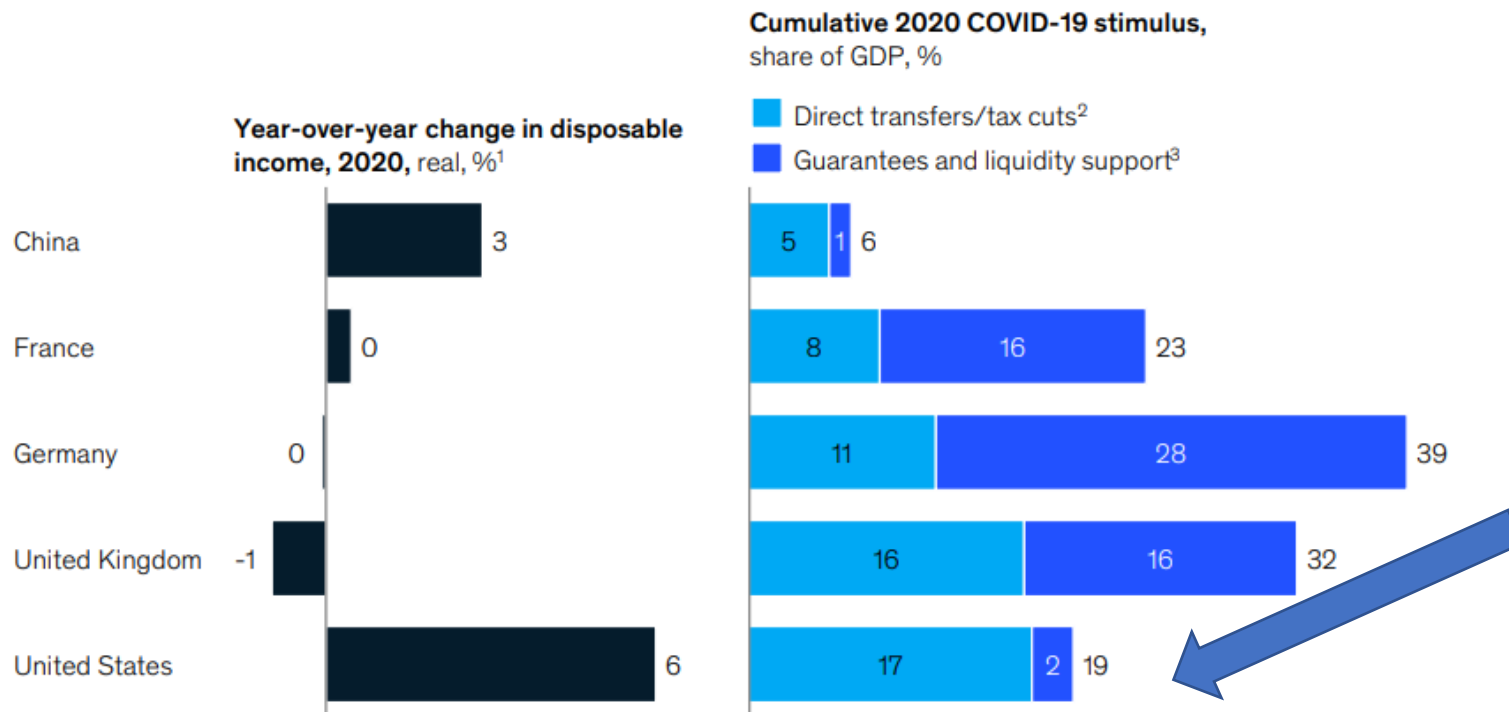
Standard deviations from average value

2023. sügisel on tarneahelate tõrgete indeks on allpool ajaloolist keskmist

Riikide võimas rahaline toetus COVID-i ajal võimaldas teenuste pakkujatel tulude puudumist kompenseerida

Large fiscal stimulus programs helped counter the income loss from lost service-sector jobs in 2020.

Rahatrüki uus etapp

McKinsey 2021
The consumer demand recovery and lasting effects of COVID-19

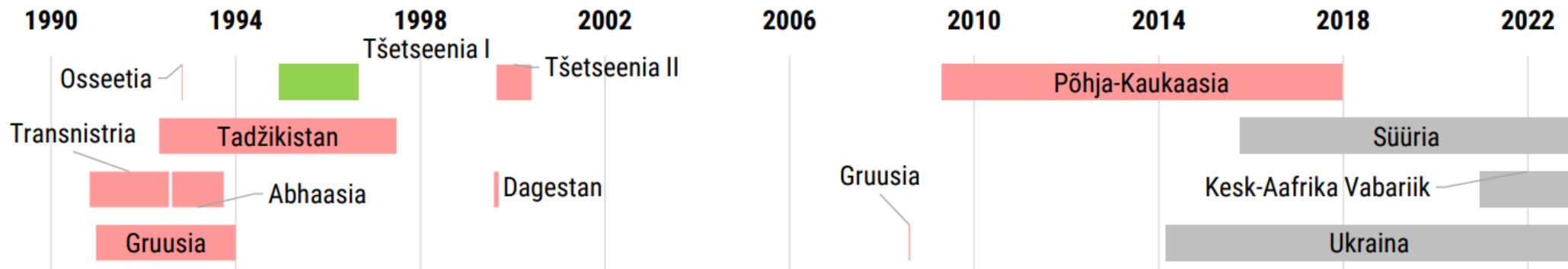
1. United States, France, and Germany, actual figures; China and United Kingdom, Oxford Economics baseline forecast as of March 2021.
 2. Additional or accelerated spending and forgone revenues to/from businesses and individuals.
 3. Equity injections, asset purchases, loans, and debt assumptions, including through extrabudgetary funds, guarantees, and quasi-fiscal operations (noncommercial activity of public corporations on behalf of government).
 Note: Figures may not sum to 100% because of rounding.
 Source: IMF Fiscal Monitor; Oxford Economics, Database of Country Fiscal Measures in Response to the Pandemic, January 2021; McKinsey Global Institute analysis

SÕDA tekitab mitmekülgset inflatsioonilist survet

Venemaa osalus sõjalistes konfliktides 1990-...

Alates NSVL lagunemisest **13** konfliktis osaline

Venemaa võitis: 9
Venemaa kaotas: 1
Tulemus lahtine: 3

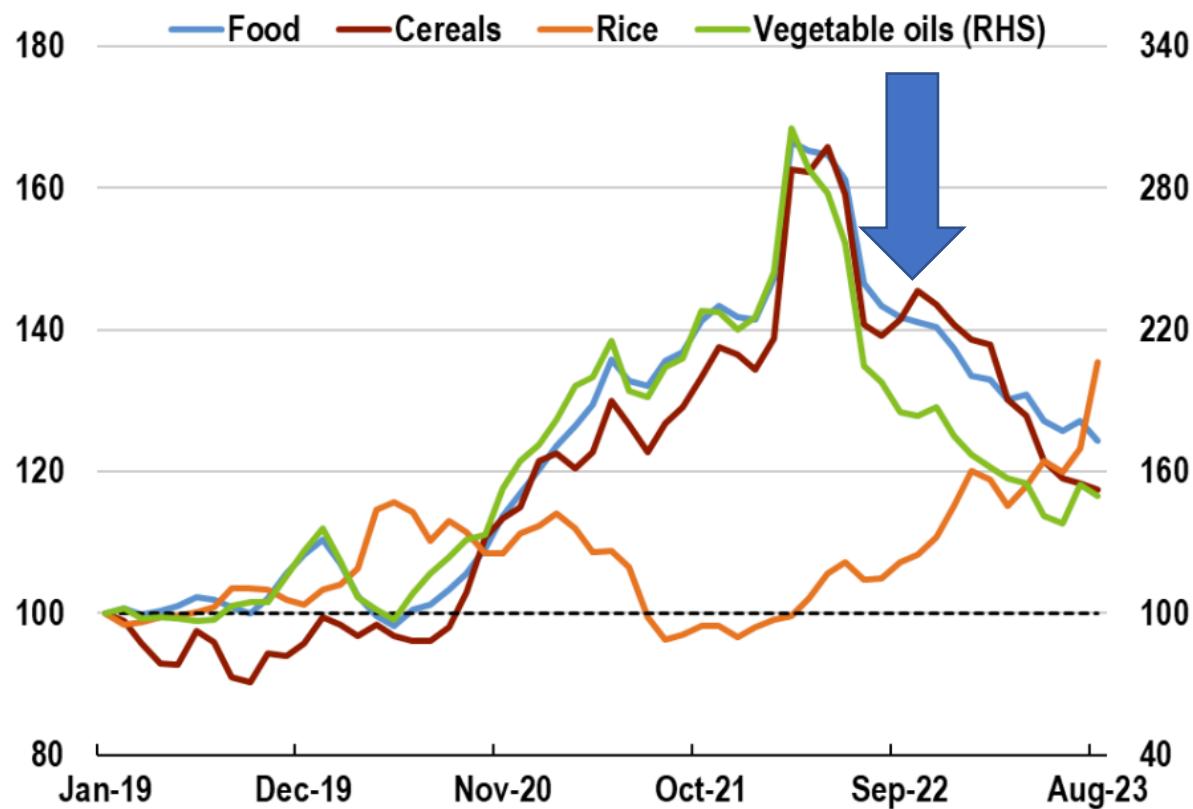
Allikas: Wikipedia

R.Lättemäe 2022

Maailma toidu- ja energiaturg on ebakindlad

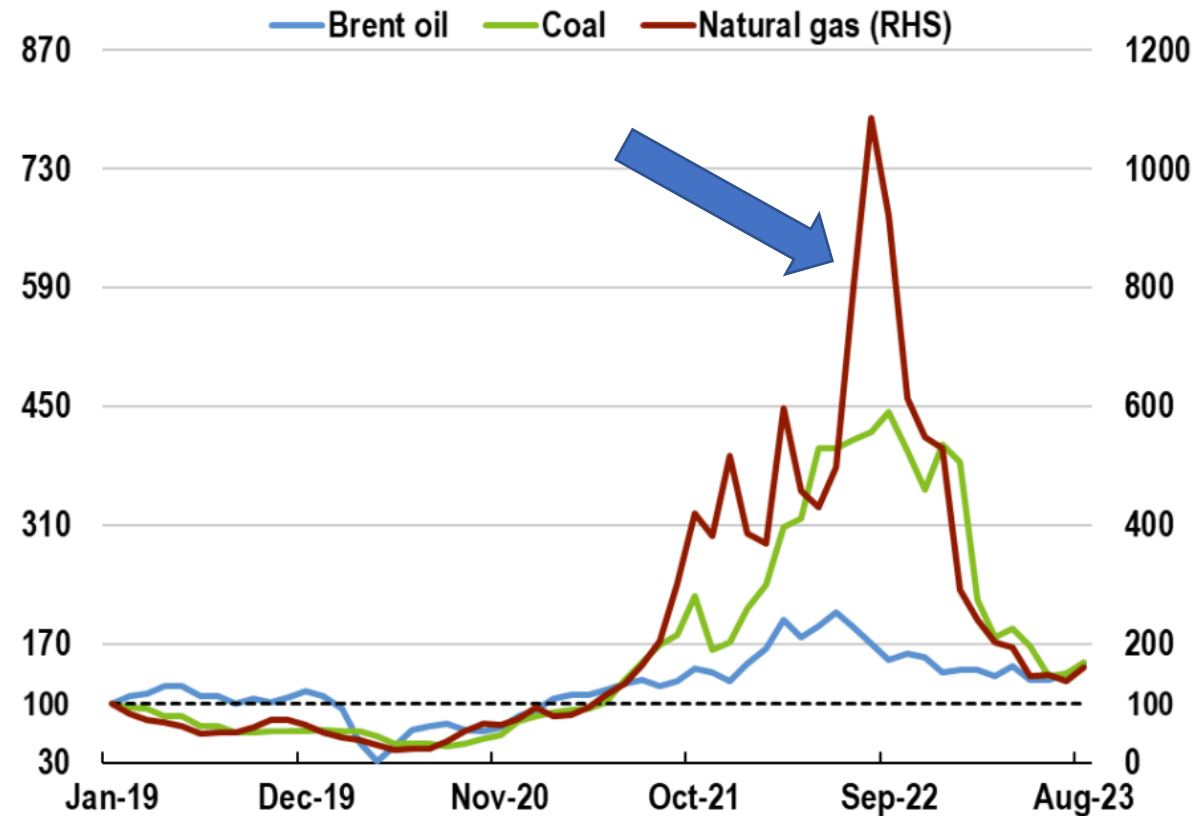
FAO food price index

Index, January 2019 = 100

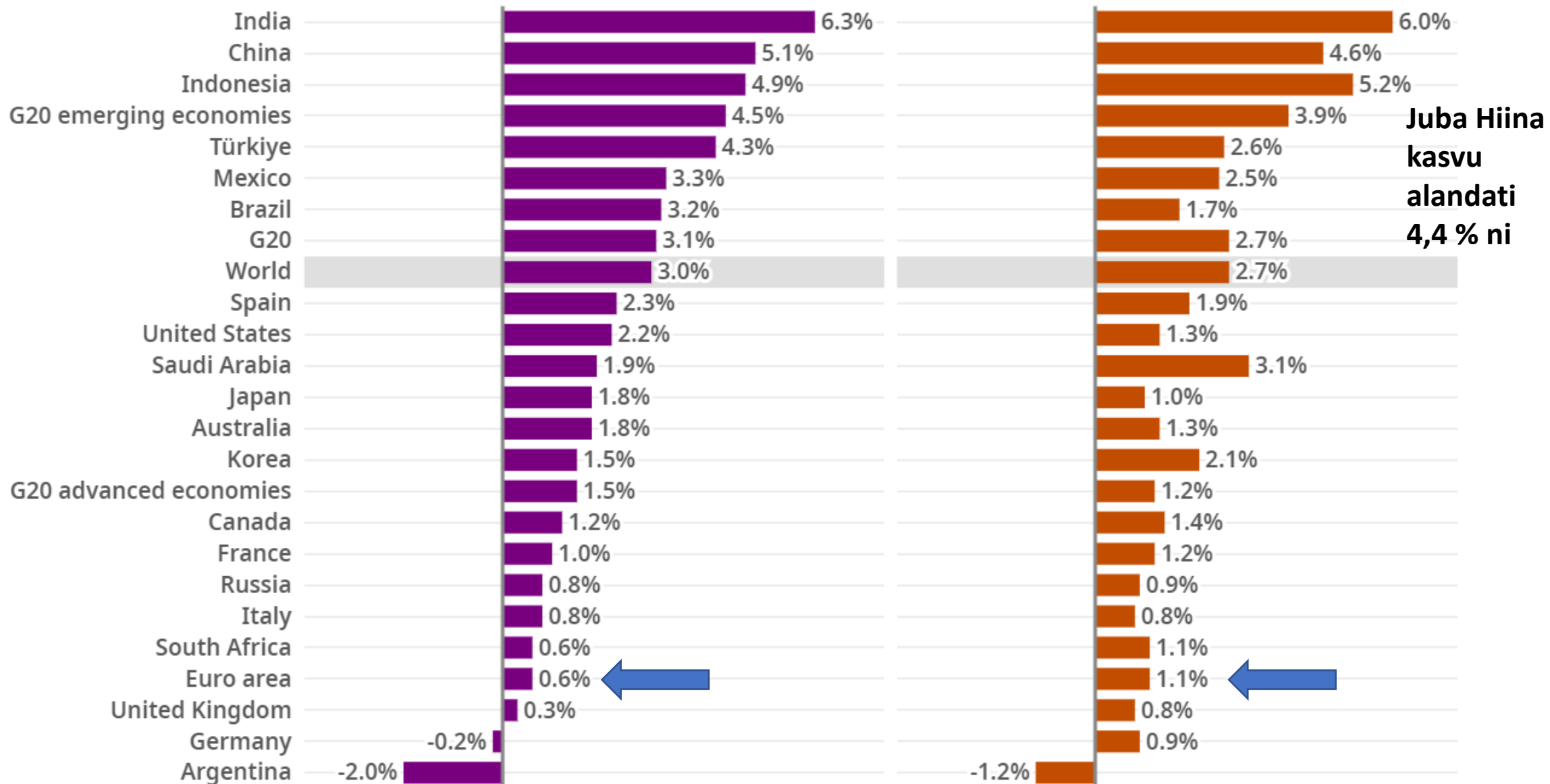
Wholesale energy prices

Index, January 2019 = 100

Year-over-year, %

MAJANDUSKASVU VÄLJAVAATED 2023. ja 2024.aastaks

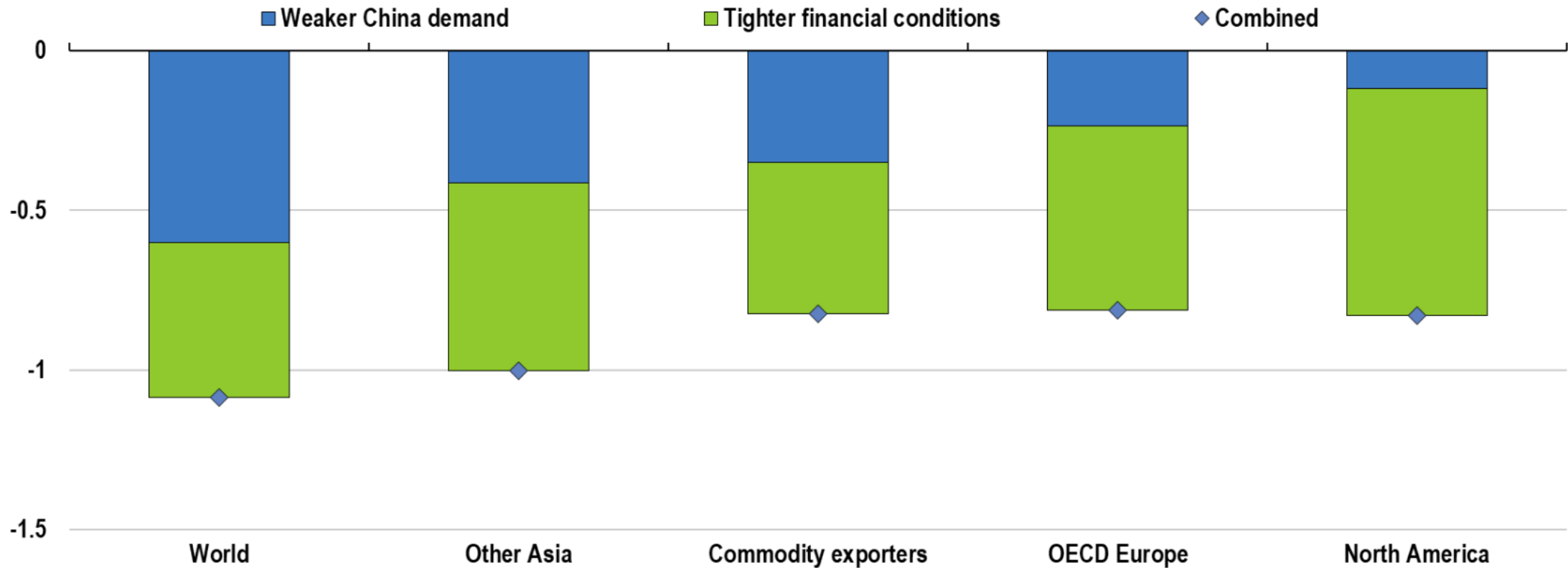

Source: [OECD Economic Outlook, Interim Report September 2023](#).

Hiina nõrgenemine mõjutab maailmamajandust koostoimes karmistunud finantstingimustega

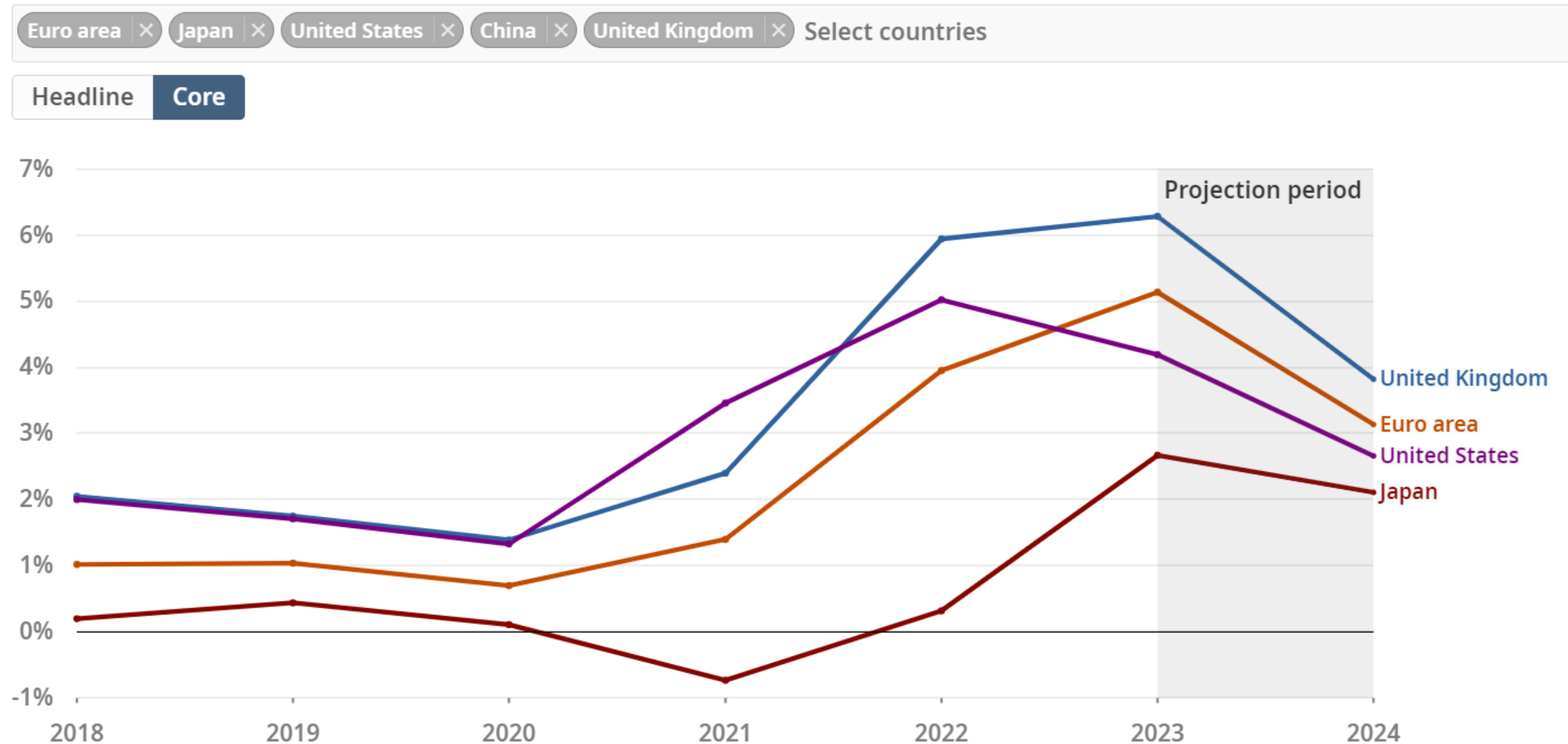
Simulated GDP impact in first year

% difference from baseline

Year-over-year, %

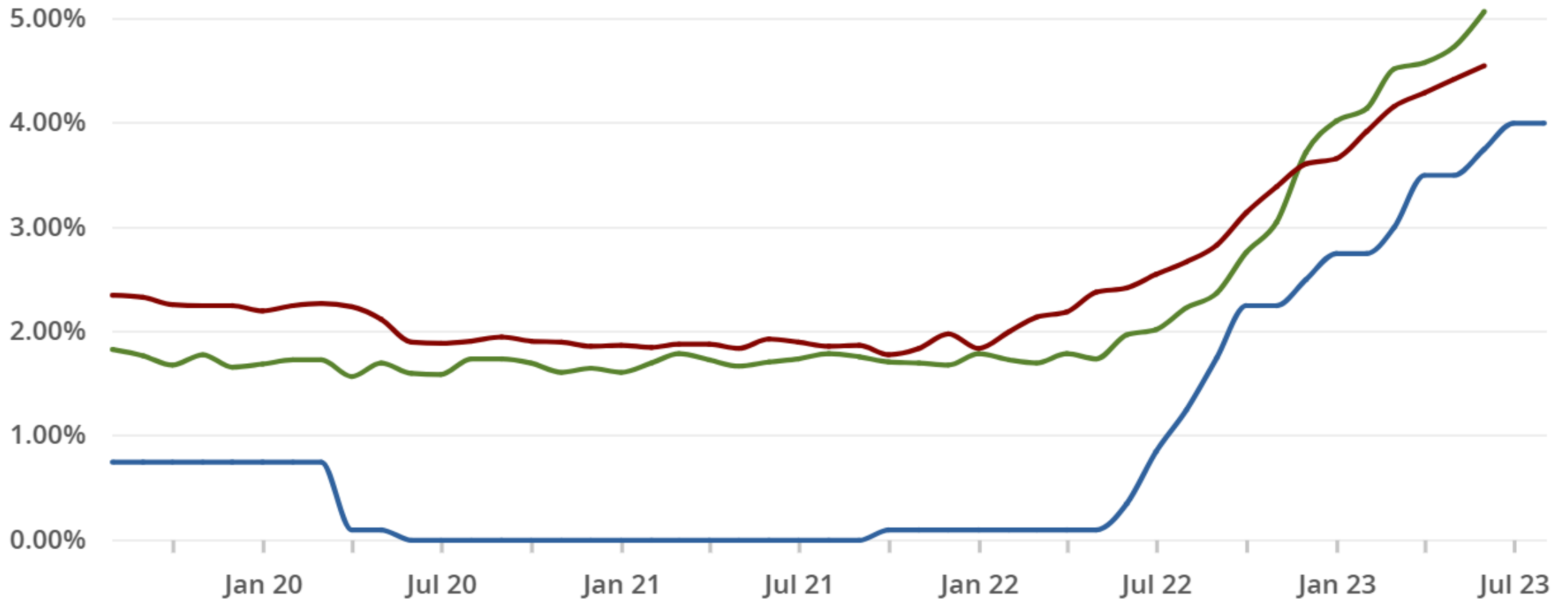
Inflatsioon jääb ikka veel liiga kõrgeks

Source: [OECD Economic Outlook, Interim Report September 2023](#)

Laenamime kallineb

Policy rates New corporate loans New mortgage loans

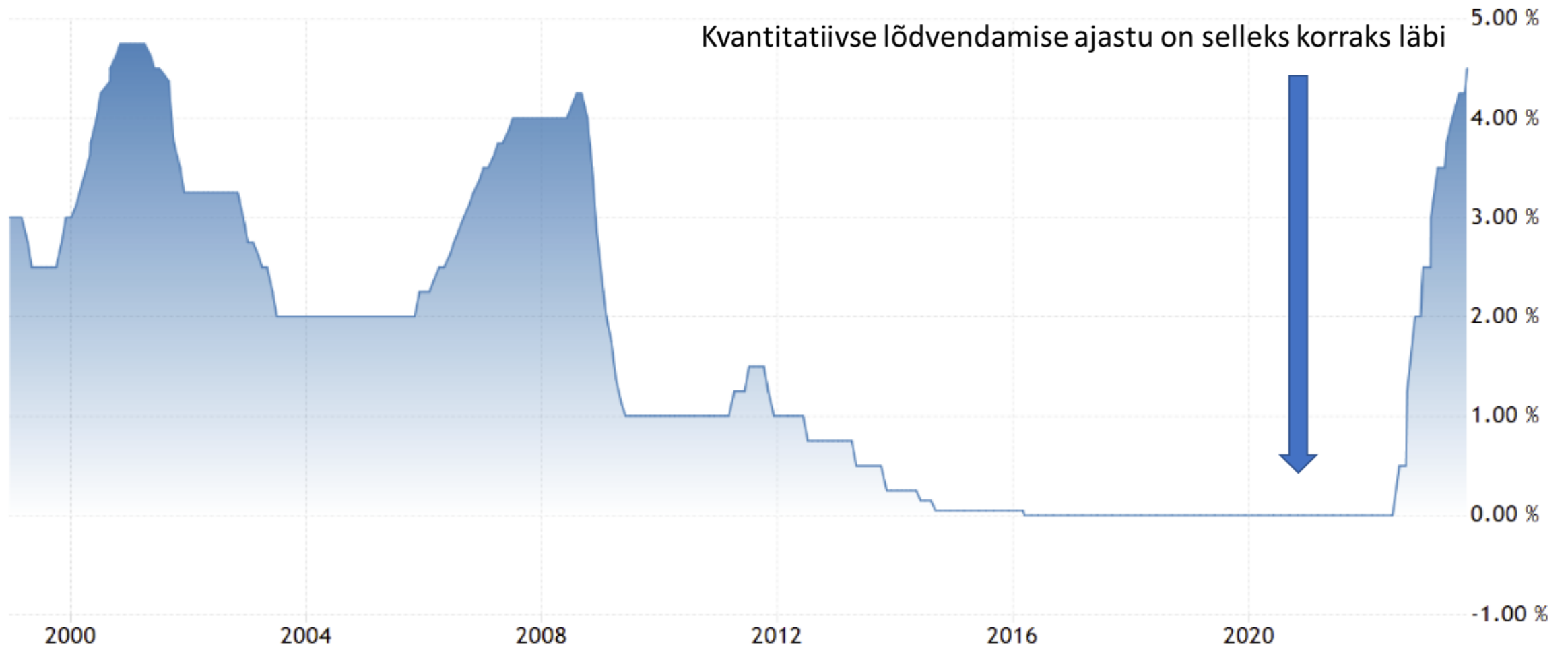
Note: Advanced economies considered are Australia, Canada, Denmark, France, Germany, Italy, Japan, New Zealand, Norway, Spain, Sweden, Switzerland, United Kingdom and United States.

Source: [OECD Economic Outlook, Interim Report September 2023](#)

USA Keskpanga intressimäärad 1970-2023(%)

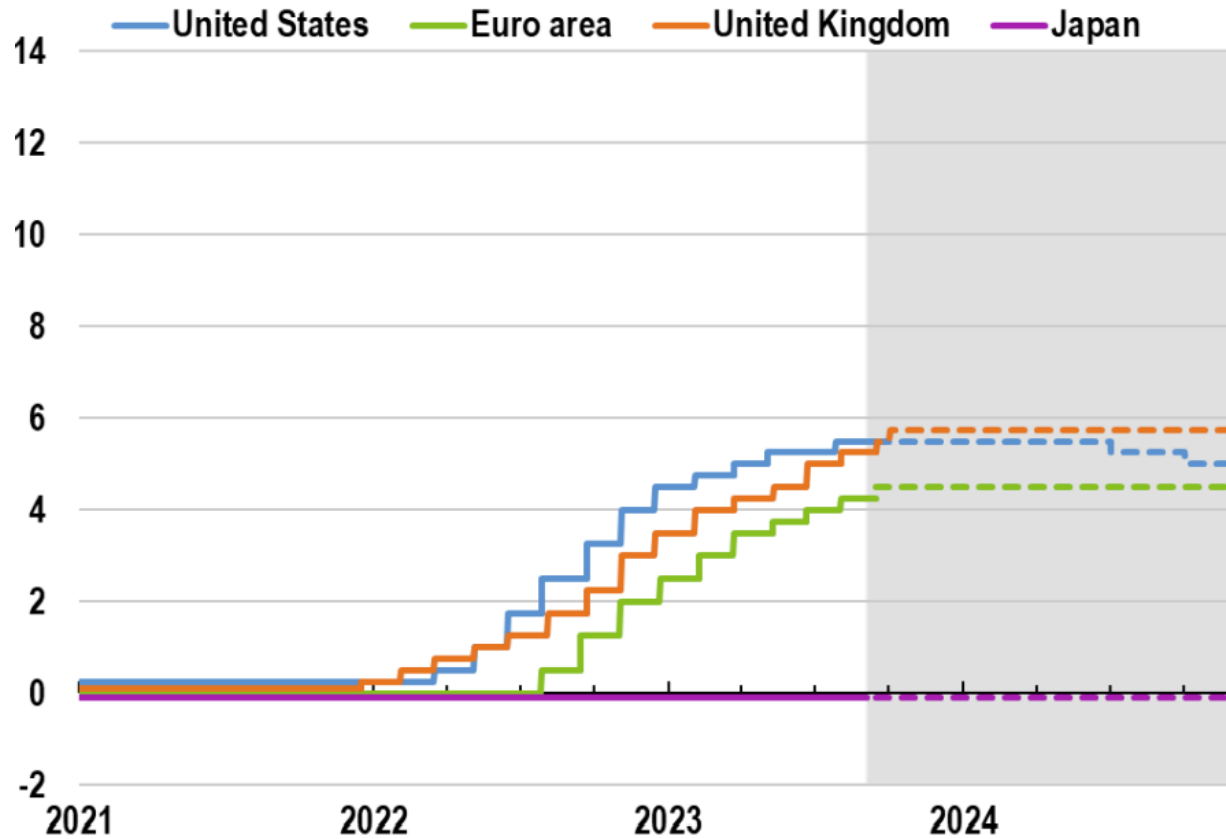
Euroopa Keskpanga intressimäärad 1998-2023 (%)

Karmistunud rahapoliitika lõppu ei ole veel näha

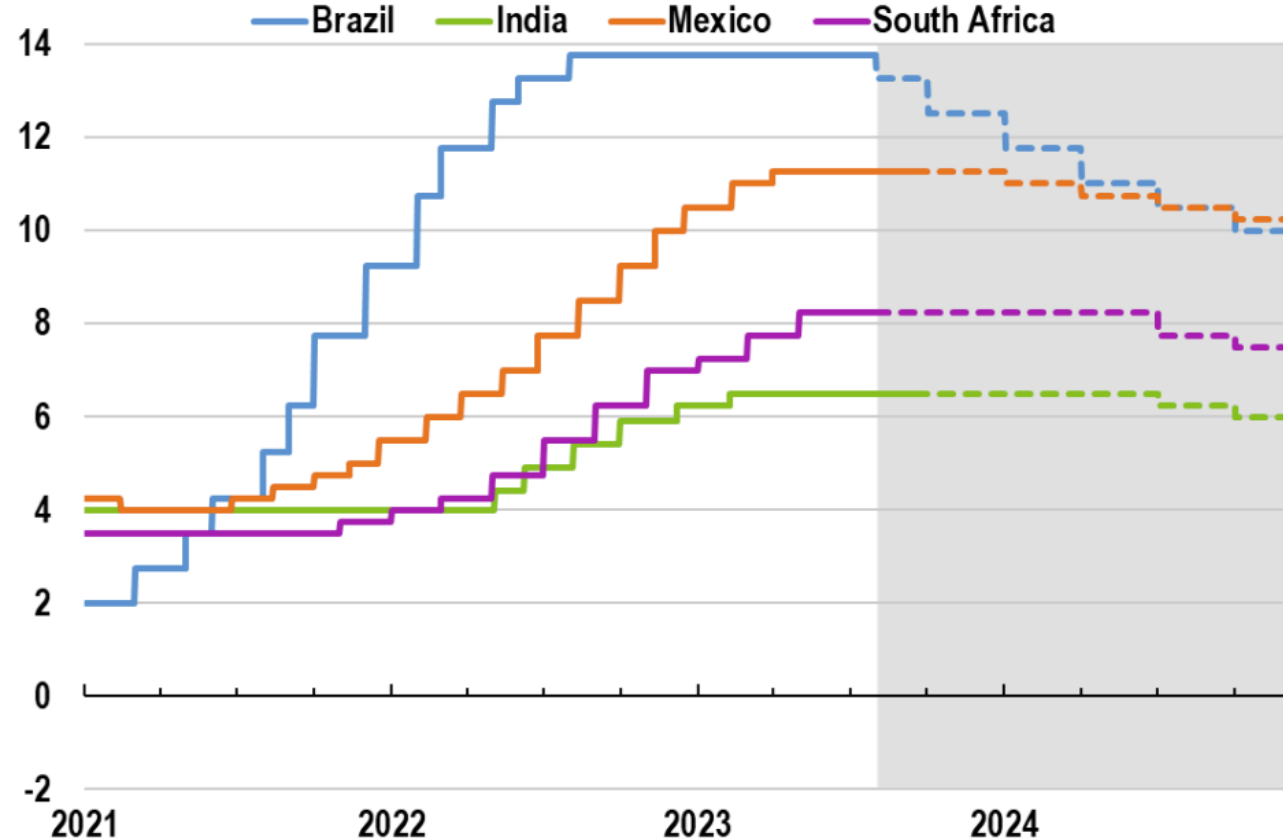
Advanced economies

Policy rates, %

Emerging market economies

Policy rates, %

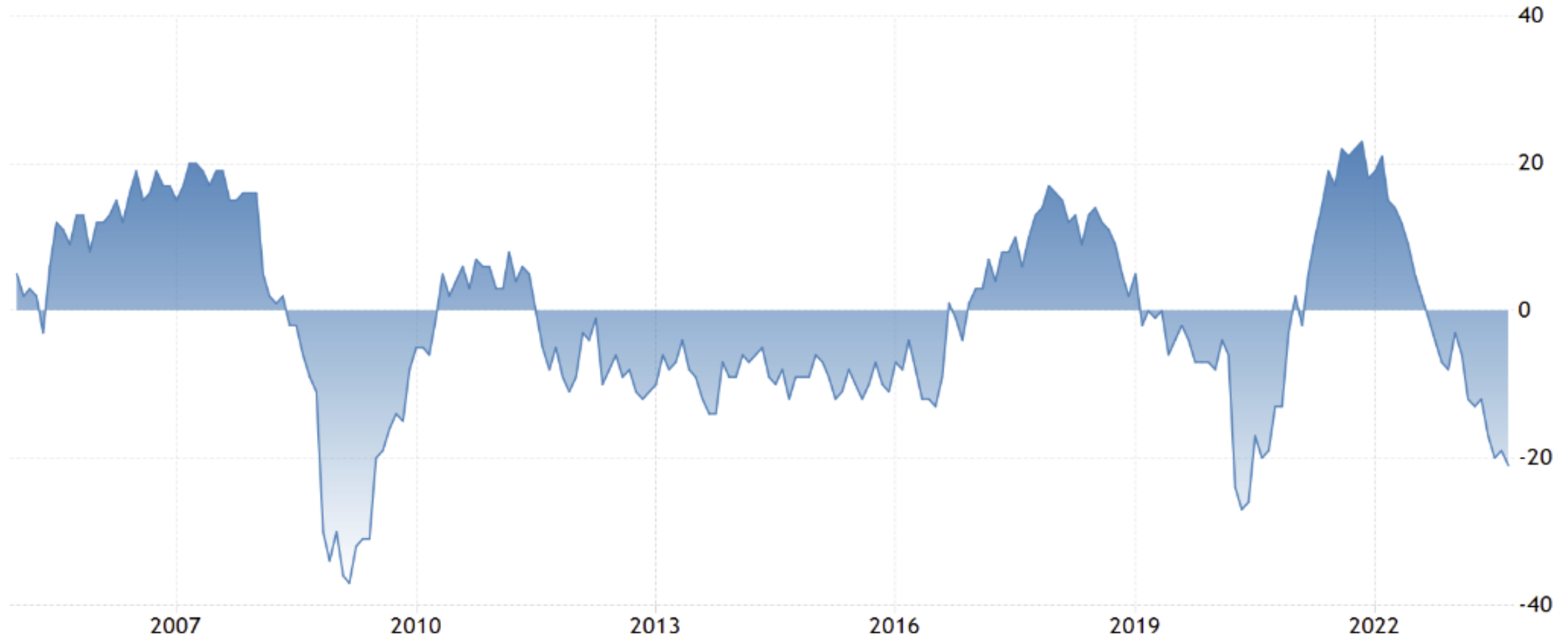
Saksamaa tööstuse kindlustunde indeks (IFO Instituut)

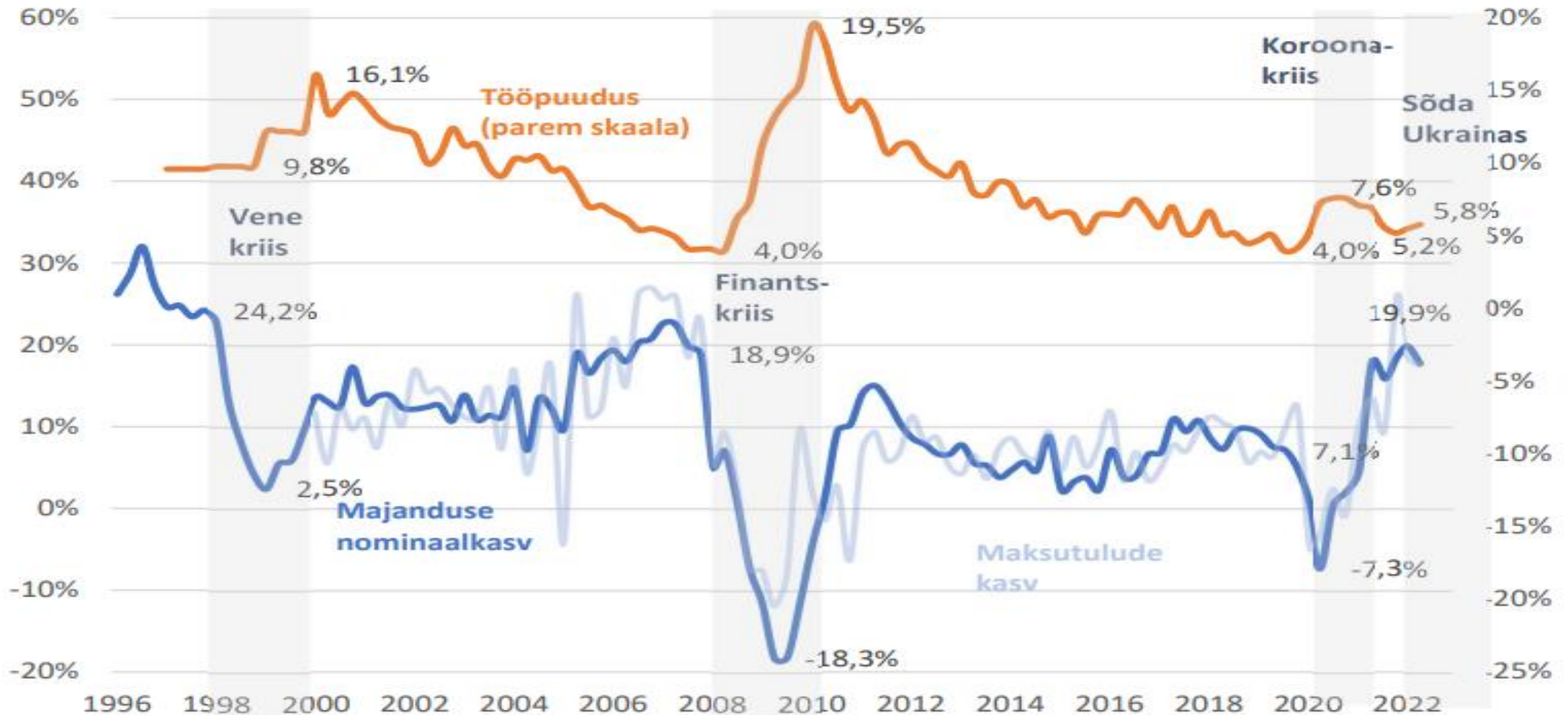
Rootsi tööstuse kindlustunde indeks

Soome tööstuse kindlustunde indeks

Majanduskriisid Eestis läbi aegade

Eesti Panga majandusprognoosi põhinäitajad

„Majanduse olukord on tavapärasest halvem“

	2020	2021	2022	2023*	2024*	2025*
majanduse maht jooksevhindades (mld eurodes)	27,42	31,12	35,98	37,89	39,47	42,03
majanduskasv püsihindades (%)	-0,7%	7,4%	-0,5%	-2,2%	1,4%	4,0%
hinnatõus (%)	-0,4%	4,6%	19,4%	9,4%	3,4%	1,9%
töötus (%)	6,9%	6,2%	5,6%	7,0%	8,0%	7,0%
keskmine brutopalk (eurodes)	1 382	1 473	1 645	1 835	1 947	2 065
keskmise palga muutus (%)	2,9%	6,6%	11,6%	11,5%	6,1%	6,1%
eelarvetasakaal (% SKPst)	-5,5%	-2,4%	-0,9%	-3,1%	-2,8%	-3,7%

* Prognoos

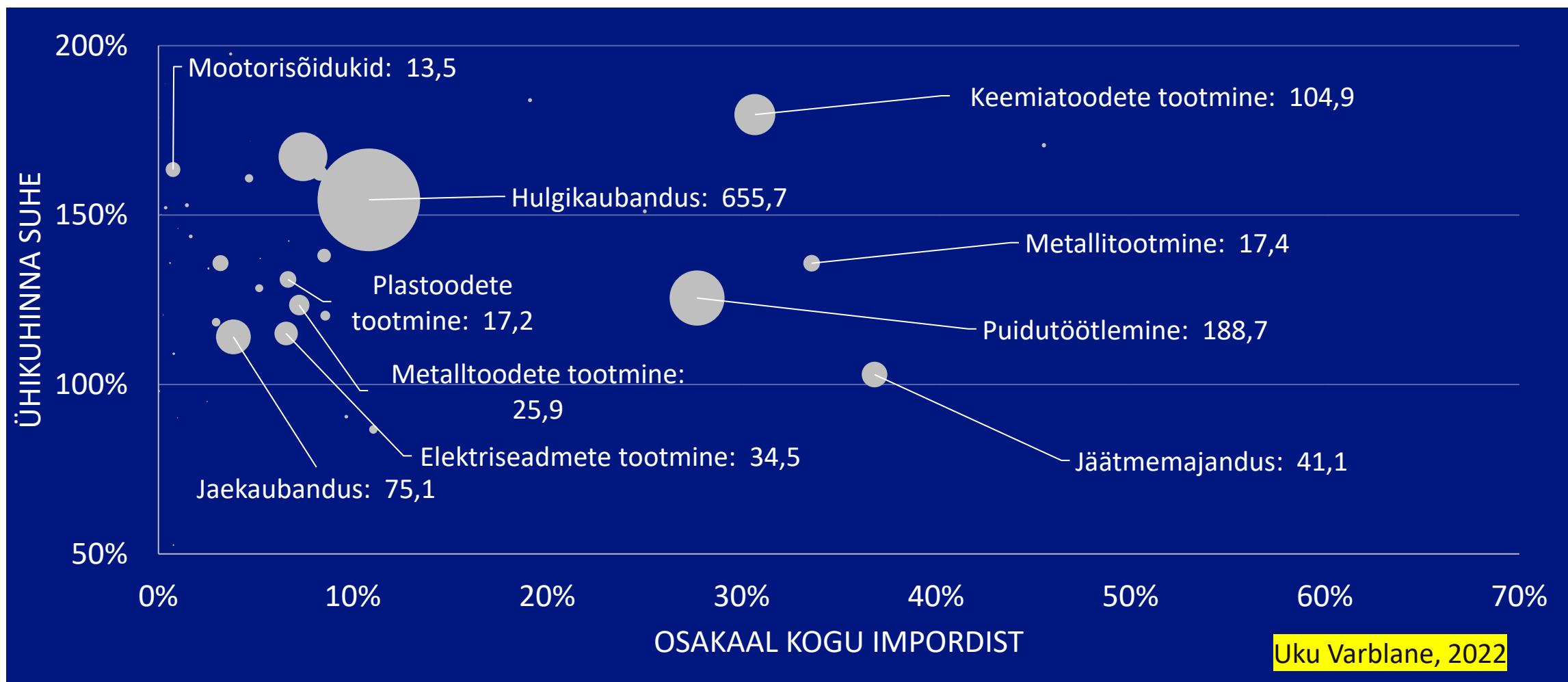
Eesti ettevõtlus on mitmik kriisis

- **Sõda mõjutas väliskaubandust – toore kallim**
- **Sõda mõjutas energia hinda – energiakulud kasvasid**
- **Intressimäärade tõus jahutab maailmamajandust - ekspordinõudlus väiksem, eriti meie peamistel kaubanduspartneritel (Rootsi, Soome, Läti, Saksamaa)**
- **Inflatsiooni tingimustes surve tööjõukulude kasvuks**
- **Investeeringute elluviimine keerukam ja kallim**
- **Avaliku sektori tellimused languses (eriti tõukefondide aeglane kasutuselevõtt)**

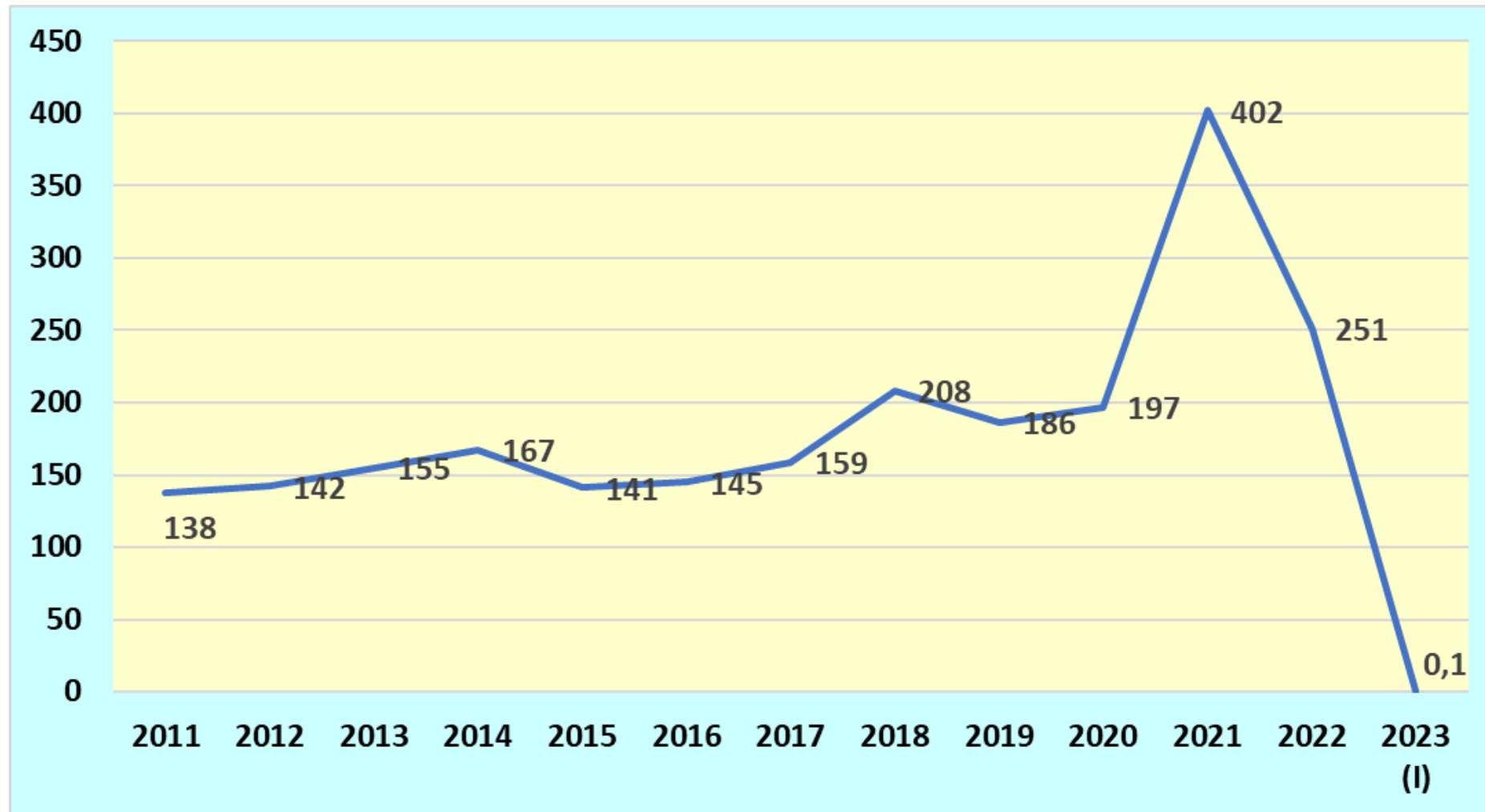
SÕJALISE AGRESSIOONI MÕJU EESTI MAJANDUSELE

MÕJUKANAL	PUUDUTAB	ARVESSE VÕETUD MÕJU
EKSPORT	veondus ja laondus masinaehitus	Eksport Venemaale, Valgevenesse ja Ukrainasse katkeb, püütakse leida uusi turge
IMPORT	puidutööstus metallitööstus ehitus keemiatööstus	Takistused tootmises, püütakse leida asendust endistele tarnijatele
EBAKINDLUS	investeeringud tarbimine	Erasektori investeeringud on ebakindluse tõttu tagasihoidlikumad, tarbimist vähem
TOORMETE HIND	energia toit	Kallim tarbijakorv kahandab ostujõudu; sisendite kallinemine kahjustab ettevõtete konkurentsivõimet
PÕGENIKUD	tööturg riigieelarve	Prognoosis on arvestatud 30 000 sõjapõgenikuga, kellest osa asub töötama; riigi kulud suurenevad umbes 5000 euro võrra põgeniku kohta

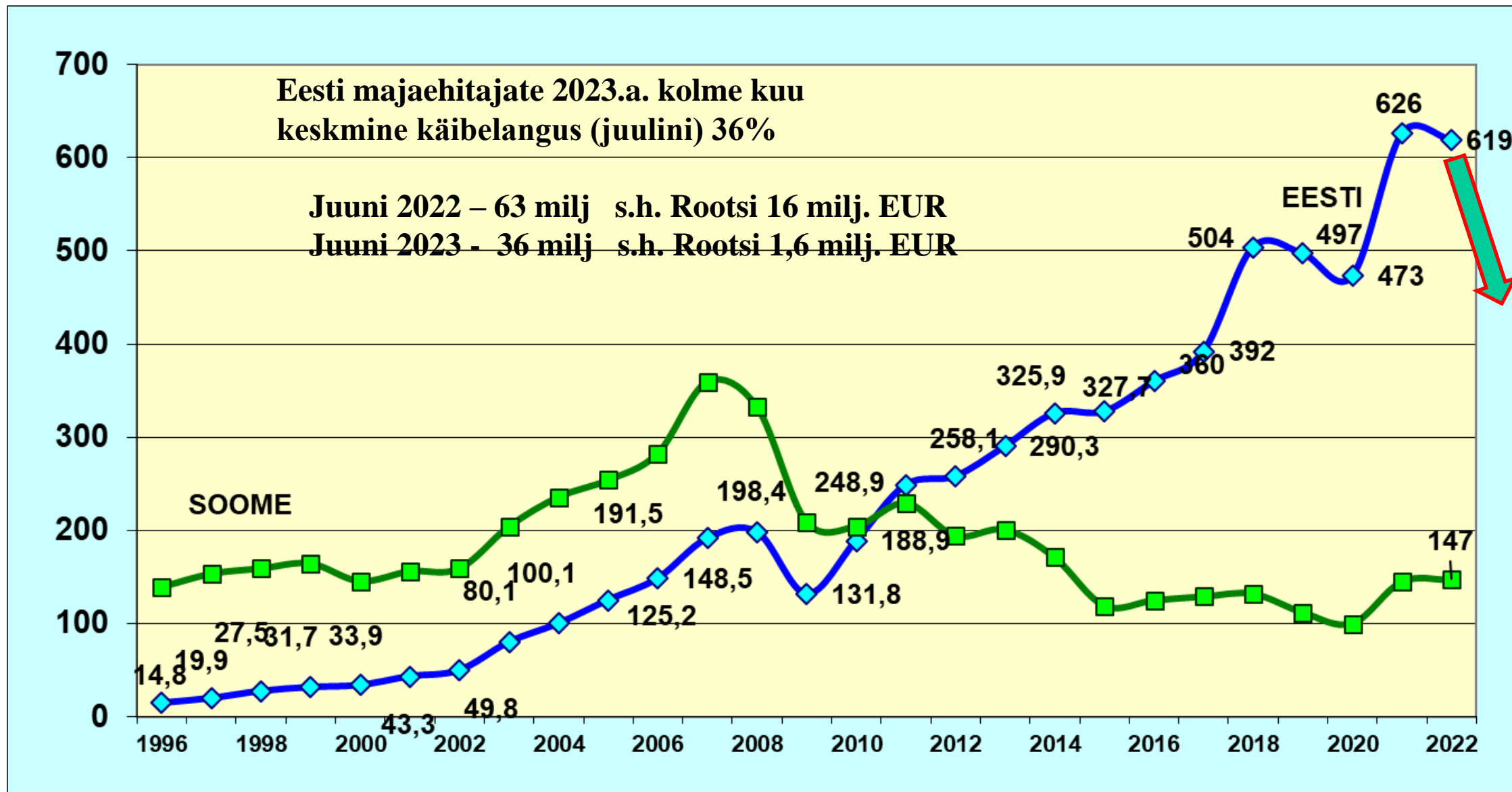
Suurim sõltuvus Venemaa ja Valgevene impordist on puidu-, metalli- ja keemiatööstusel

Puidutoodete import Venemaalt 2011-2023 a. (milj. USD, Comtrade andmetel)

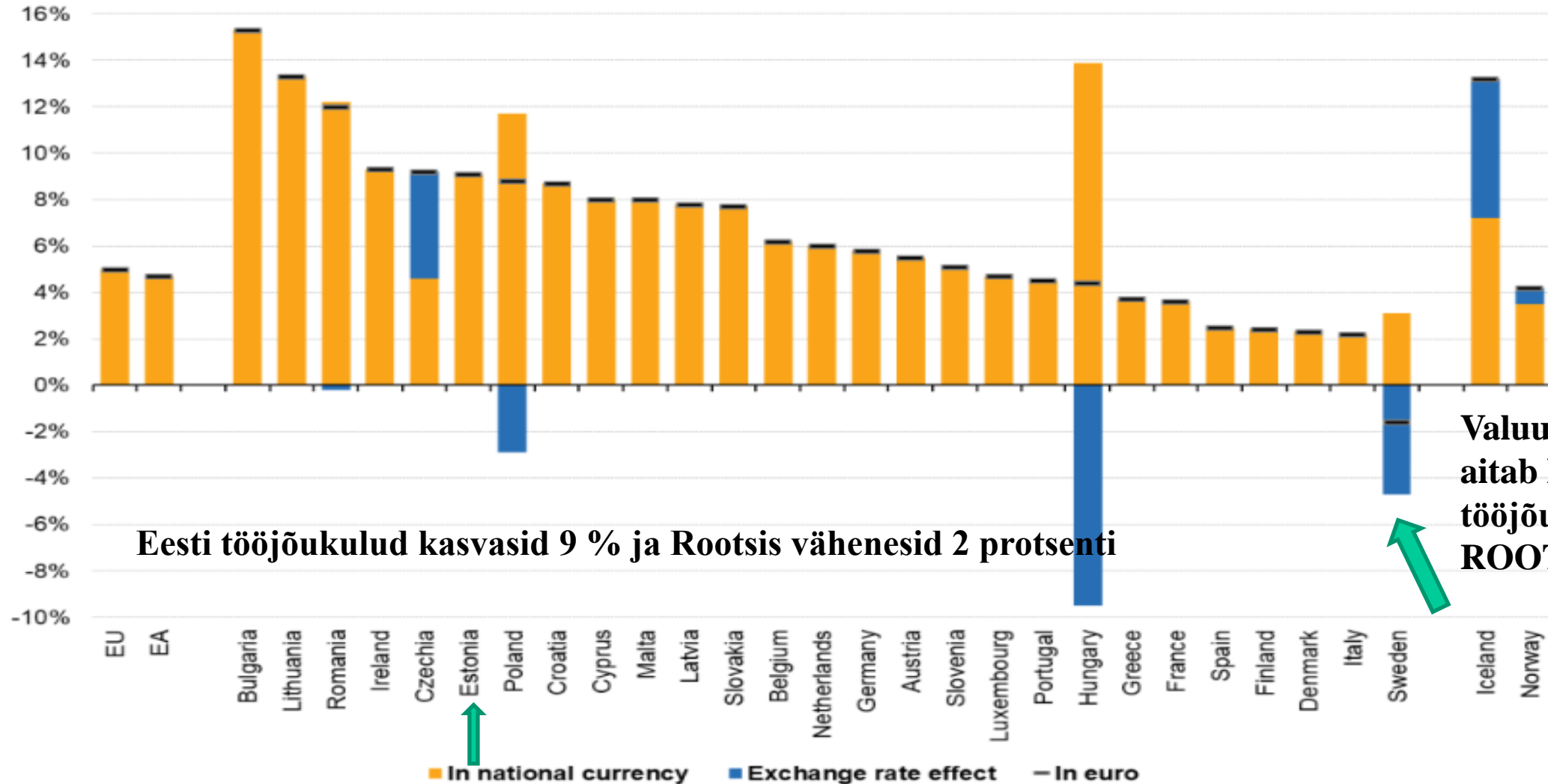
Eesti ja Soome puitmajade eksport 1996-2022 (milj.USD)

Rootsis alustatud ehitised 1998-2023 (housing starts, tuhandetes)

Tunnitööjõukulude muutus Euroopas üle kogu majanduse 2022.a.võrreldes 2021(%)

Eesti tööjõukulud kasvasid 9 % ja Rootsis vähenesid 2 protsenti

Valuutakursi muutus aitab leevendada tööjõukulude kasvu ROOTSIS

Turgude mitmekesistamine pärast majanduskriisi

Puitmajade ekspordi sihtriigid – osakaal protsentides

Ekspordi	osakaalud ekspordist			2018	2022
	2003	2009	2011		
Norra	32.8	24.7	28.7	26,2	16,9
Saksamaa	27.1	27.6	19.0	12,7	17,9
Prantsusmaa	2.1	7.6	8.1	4,6	3,1
Rootsi	4.8	3.1	8.0	26,0	25,8
Soome	3.2	6.8	7.9	11,1	8,1
Taani	3.9	2.4	7.7	1,4	2,8
Suurbritannia	4.0	11.0	7.4	4,2	8,1
Hispaania	1.7	2.0	1.6	0,6	0,5
Jaapan	4.2	2.4	1.5	0,6	0,7
Venemaa	0.5	0.7	1.2	0,2	0,01
Sveits	1.1	0.4	0.7	0,7	0,8

Risk
realiseerus
Ekspord Rootsi
2022.a oli
ca16 milj. kuus,
2023 suvel 1,6 milj
LANGUS
KÜMME
KORDA!

Holland

Allikas: UN Comtrade 2022

Kanada

2,4

1,8

Eesti Puitmajaliidu pöördumine valitsuse poole ettepanekuga sektori erakorraliseks toetamiseks.

Valdkonnad, kus riik võiks nende arvates aidata:

- a) kortermajade ja avalike hoonete tehaseline rekonstrueerimine**
- b) modulaarsete puidust avalike hoonete ehitamine**
- c) eksporditugi**

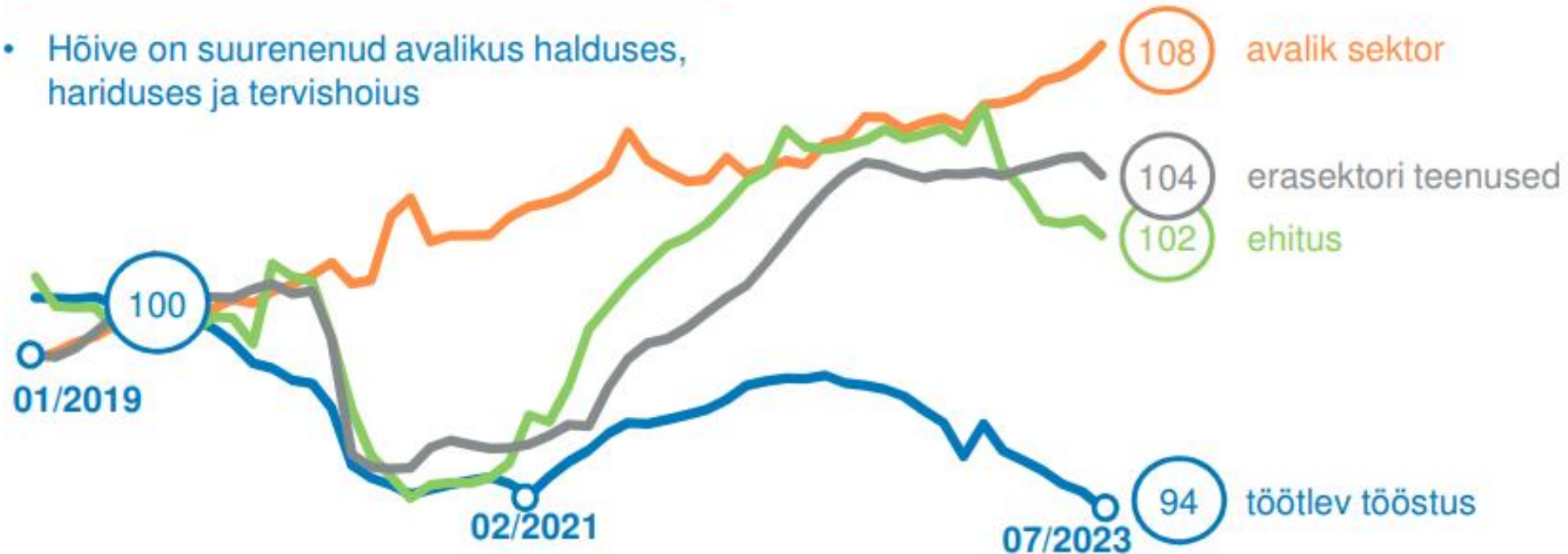
PIKEMAS PLAANIS

- tõsta tehaselise rekonstrueerimise osakaalu Kredexi rekonstrueerimise fondis 80 protsendini**
- suurendada tehaselise rekonstrueerimise toetusmäära tänase kuni 50 protsendi asemel 75 protsendini**
- pilotiseerida üheksakordsete kortermajade tehaselist renoveerimist 50 miljoni eurose täiendava eelarvega ja luua täiendav eelarve või kasutada Ida-Virumaa taasterahasid sealsete avalike hoonete tehaseliseks renoveerimiseks**

Eesti majanduses on sektorite olukord on väga erinev

DEKLAREERITUD PALGATULU SAAJAD (indeks, 2019 = 100)

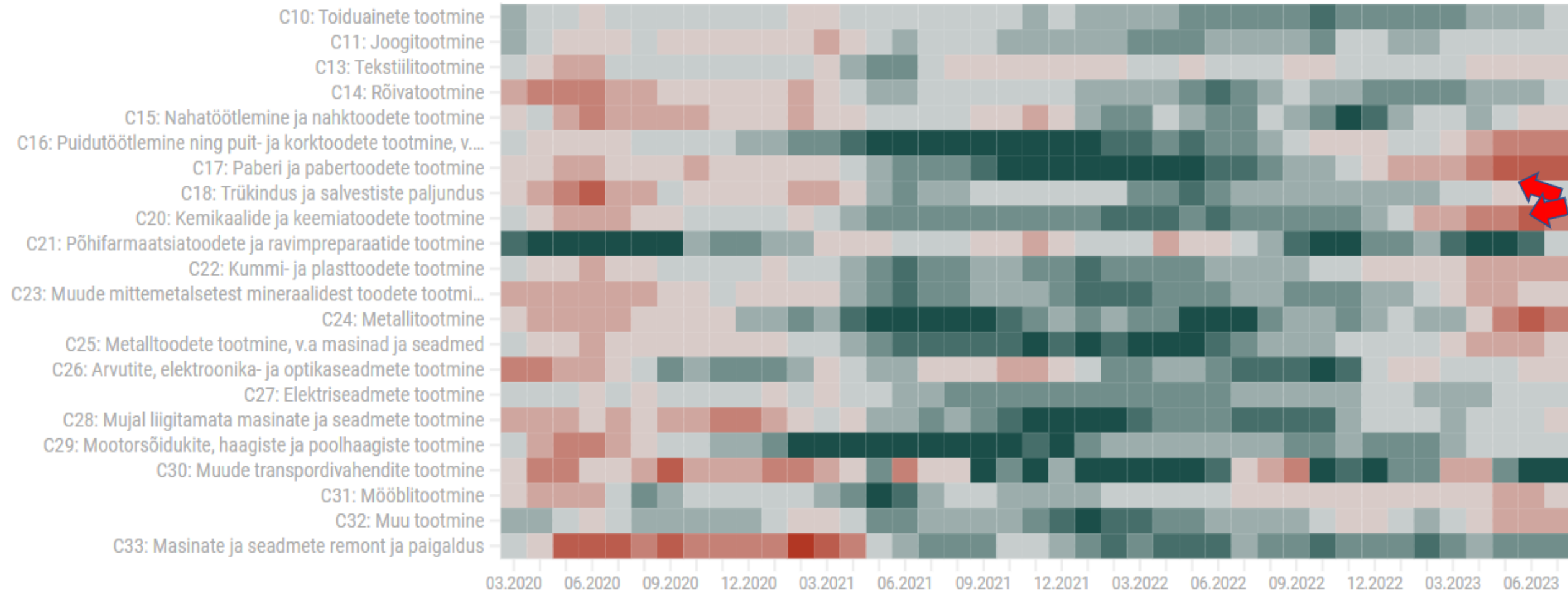
- Hõive on suurenenud avalikus halduses, hariduses ja tervishoius

Käibe muutus 2020-2023 juuli Eesti töötleva tööstuse harude lõikes

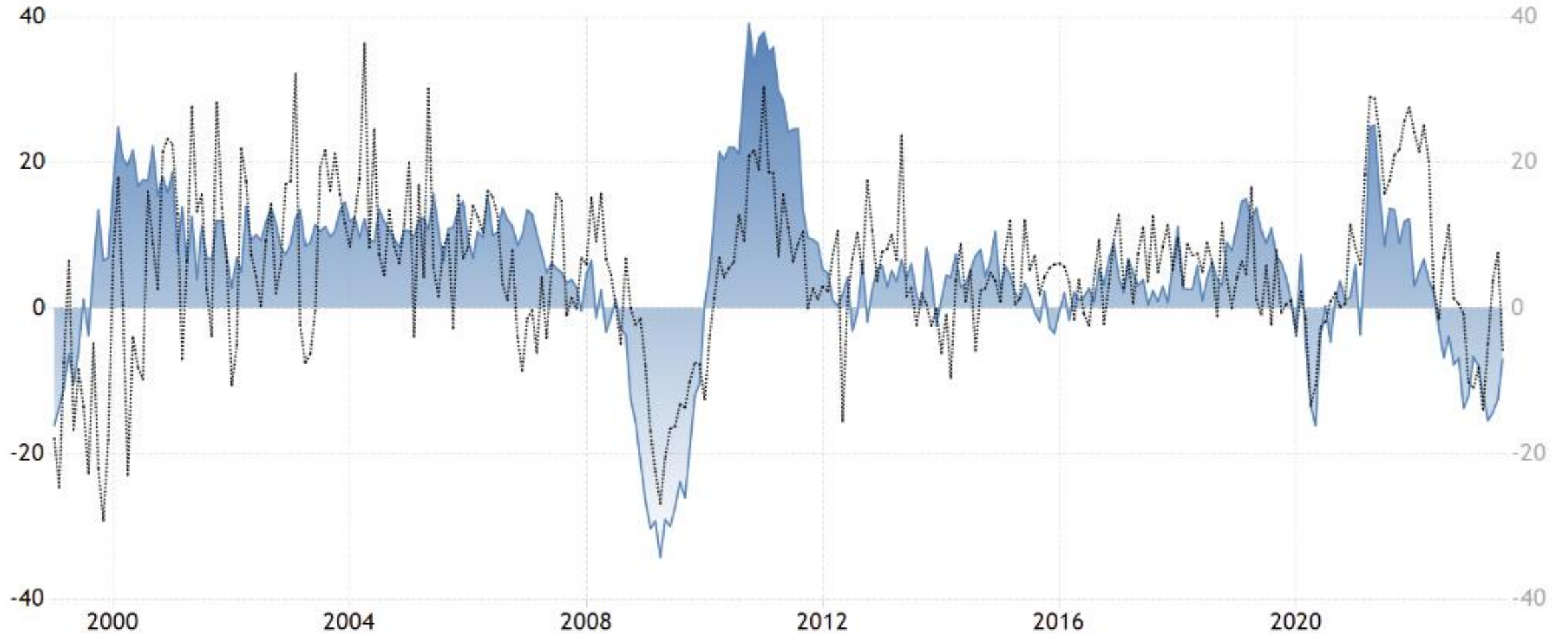
TÖÖSTUSES ON VÄGA RASKE

Probleemsed tööstusharud nii välisnõudluse nõrkuse kui ka sisendite hinnatõusu tõttu

Eesti ja Leedu töötleva tööstuse toodangu mahuindeks

ESTONIA MANUFACTURING PRODUCTION LITHUANIA MANUFACTURING PRODUCTION

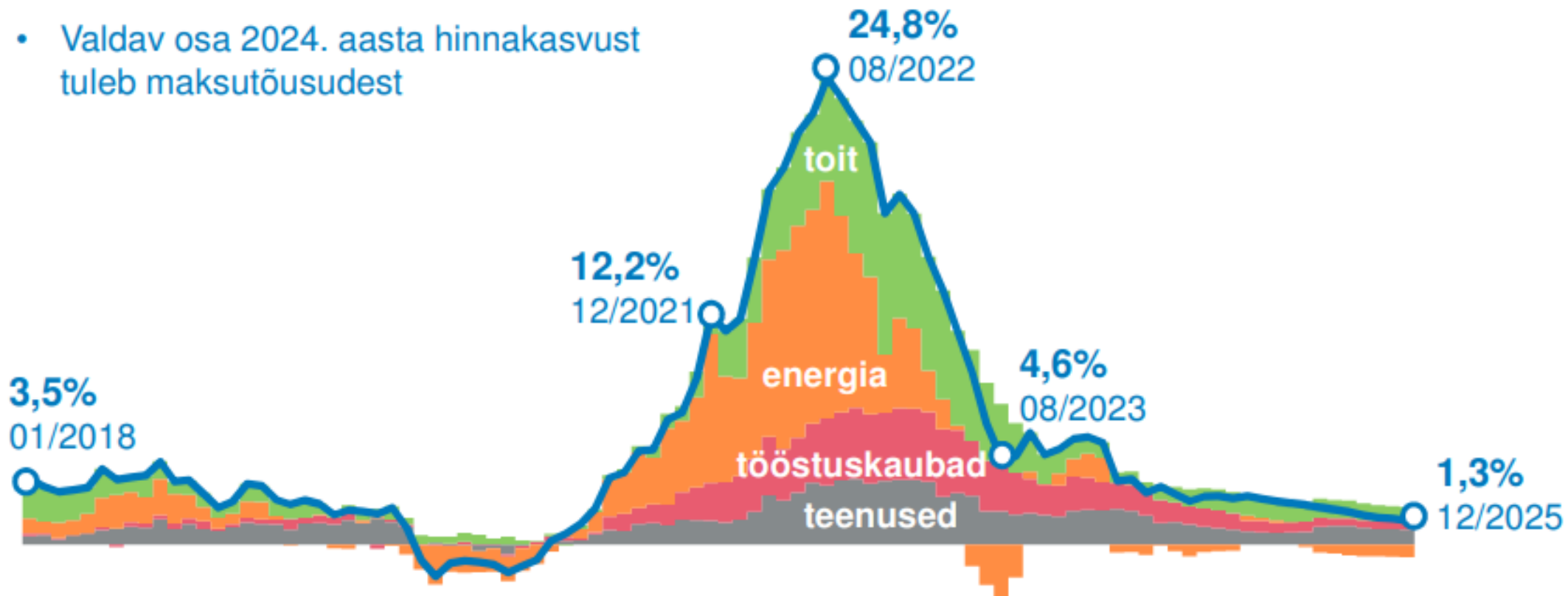

Hinnatõus leeveneb kuid kõrge hinnatase jääb

Eesti tarbijahindade tase on alates möödunud aasta augustist kasvanud 4.6%

TARBIJAHINDADE MUUTUS

- Valdav osa 2024. aasta hinnakasvust tuleb maksutõusudest

Tööjõukulude muutus Eesti töötlevas tööstuses 2004-2022 võrdluses mõnede Euroopa Liidu liikmesriikidega (ühe töötunniga seotud tööjõukulud eurodes, muutus kordades ja eurodes)

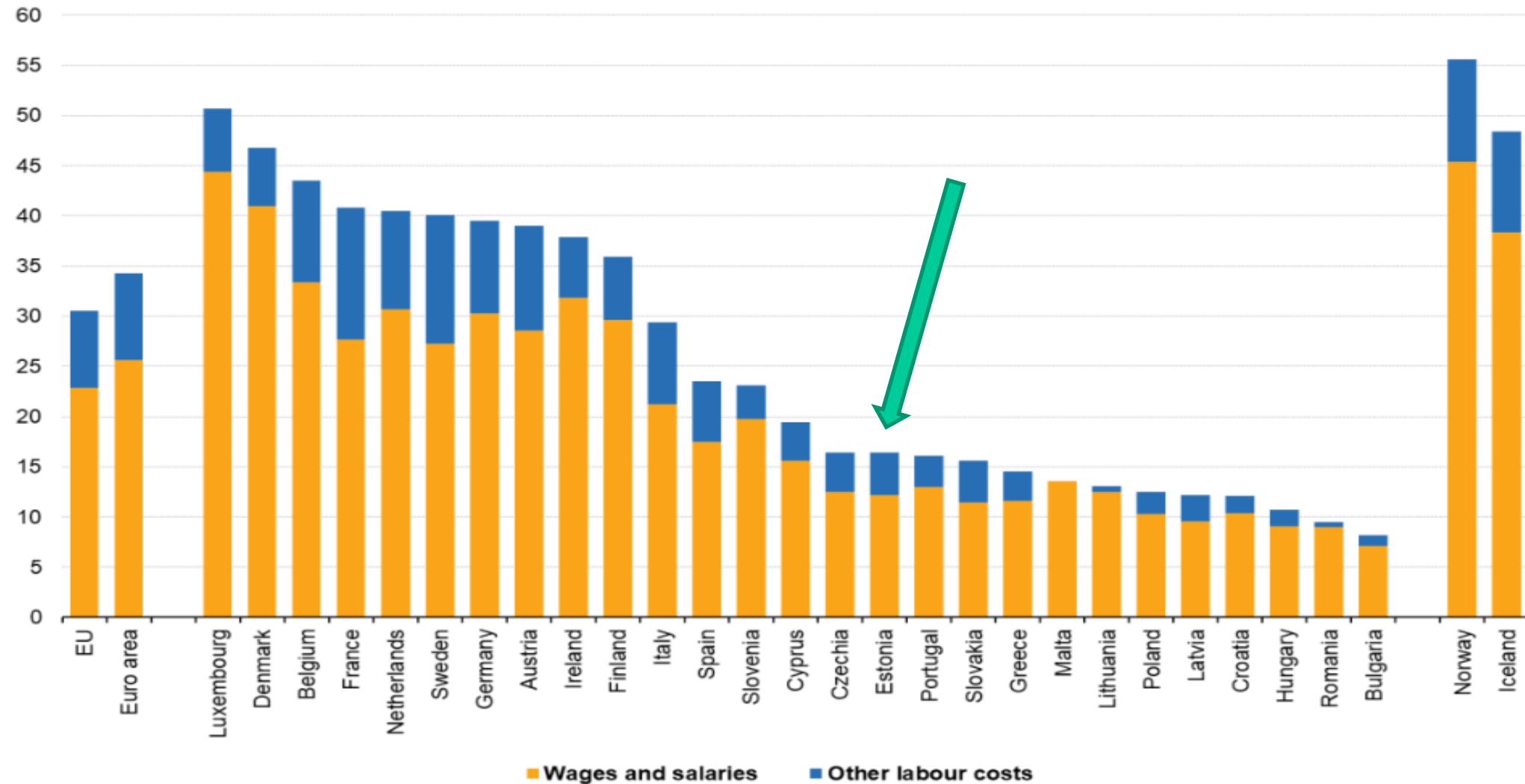
									Tööjõukulude muutus (2022/2004)	
	2004	2008	2012	2016	2020	2021	2022	kordades	eurodes	
Läti	2,5	5,2	5,5	7,2	10,1	10,3	11,3	4,52	8,8	
Leedu	3,0	5,5	5,5	7,3	9,8	11	12,5	4,17	9,5	
EESTI	4,0	7,2	8,2	10,3	13	13,6	15,5	3,88	11,5	
Slovakkia	4,2	7,0	8,9	10,3	13,4	14,3	15,4	3,67	11,2	
Tsehhi	5,5	8,7	9,7	10,2	14,3	15	16,7	3,04	11,2	
Poola	4,0	6,8	6,8	7,8	10	10,6	11,4	2,85	7,4	
Slovenia	9,6	12,3	14,6	16,3	20,4	21,8	23,6	2,46	14,0	
Ungari	5,5	7,5	7,5	8,3	10,3	10,8	11,1	2,02	5,6	
Portugal	8,5	9,8	10,9	10,7	12,7	13,1	13,7	1,61	5,2	
Soome	26,8	30,1	35,0	37,1	36,8	38,7	40,1	1,50	13,3	
Saksamaa	29,9	32,3	35,0	38,2	42	42,1	44	1,47	14,1	
Itaalia	21,9	23,8	26,8	27,1	28,9	28,3	29,2	1,33	7,3	
Kreeka	13,9	15,8	15,5	15,1	14,3	14,2	15	1,08	1,1	

Autorite arvutused Eurostati andmetel

Tööjõukulud Euroopas üle kogu majanduse 2022.a. (eurodes)

Estimated hourly labour costs, 2022

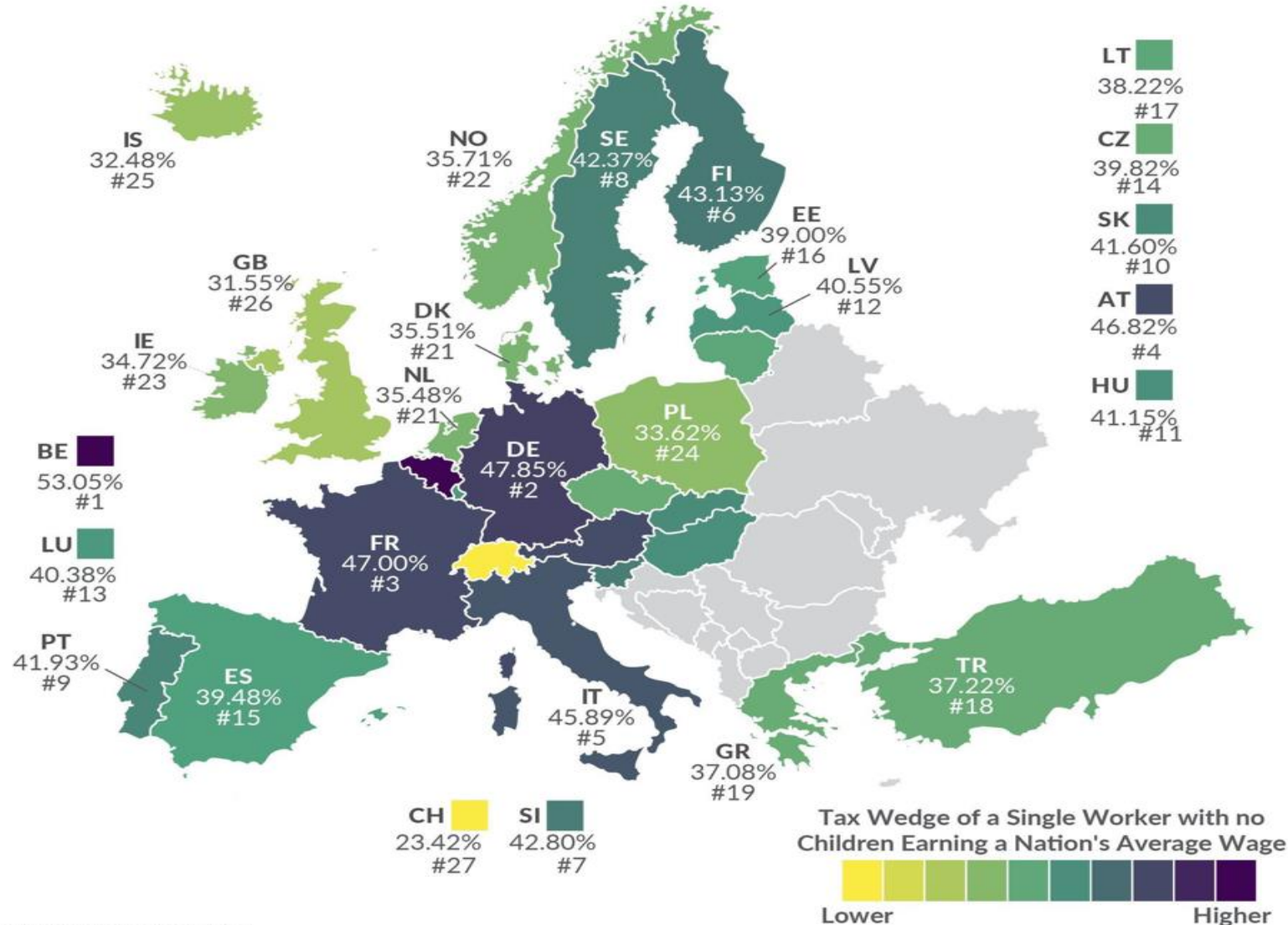
(€)

Maksukiil Euroopa riikides

Tax Burden on Labor in Europe

Tax Wedge of a Single Worker with no Children Earning a Nation's Average Wage, 2022

Source: OECD, Taxing Wages 2023.

Maksukiil on defineeritud kui tööandja kogutööjõukulu ja töövõtja netotulu vahe.

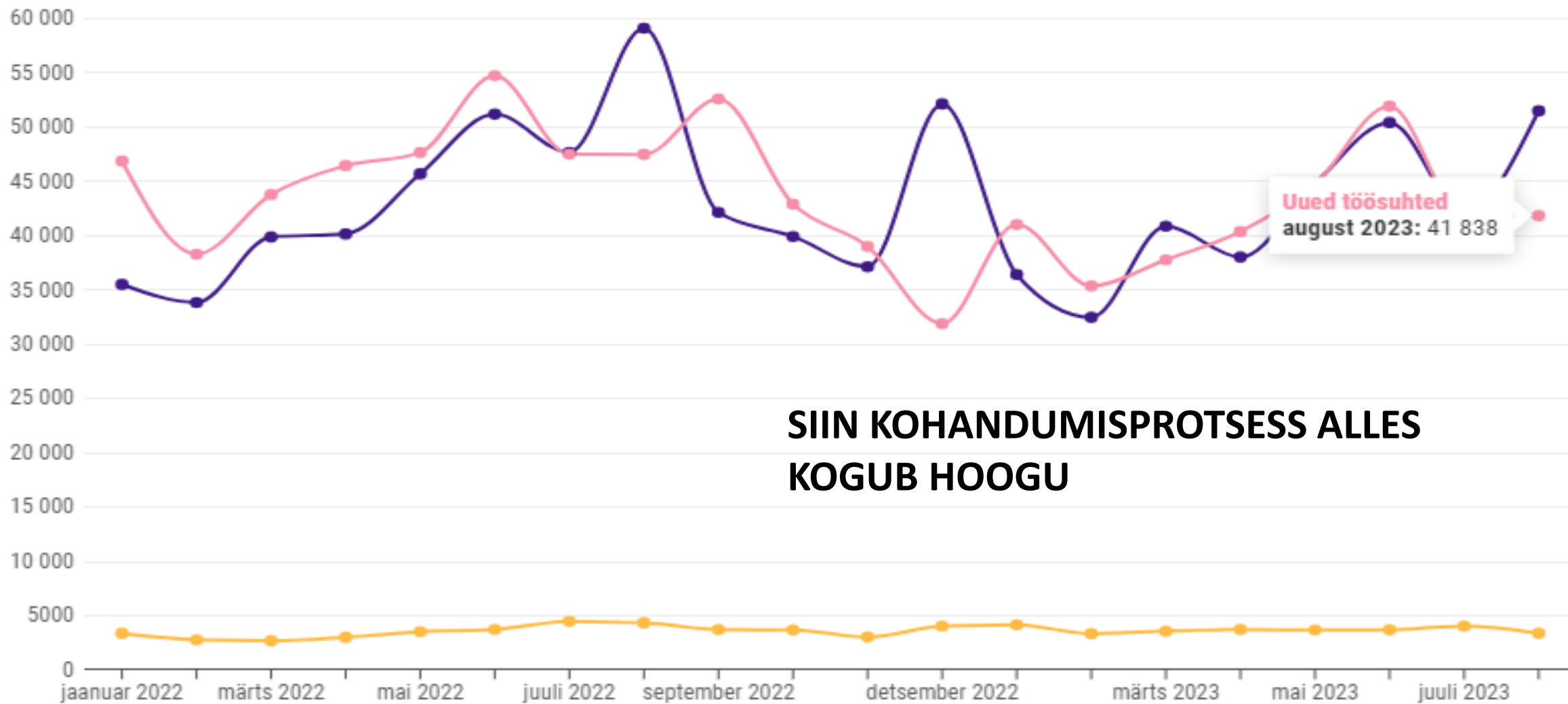
Arvutatakse suhtena protsentides kogutööjõuludesse.

TÖÖTURU KOHANEMINE

Uued, lõpetatud ja peatatud töösuhted 2022–2023

Muutunud töösuhete arv kuus

ESTI
STATISTIKA

**SIIN KOHANDUMISPROTSESS ALLES
KOGUB HOOGU**

● Lõpetatud töösuhted ● Uued töösuhted ● Peatatud töösuhted

Töötajate arvu muutus tegevusalade lõikes Eestis % (võrreldes jaanuariga 2022)

Töösuhete arvu muutus tegevusala järgi 2022–2023

EESTI
STATISTIKA

Suhteline muutus võrreldes jaanuari 2022 lõpu seisuga (%)

Tegevusalad kokku

Ehitus

Finants- ja kindlustustegevus

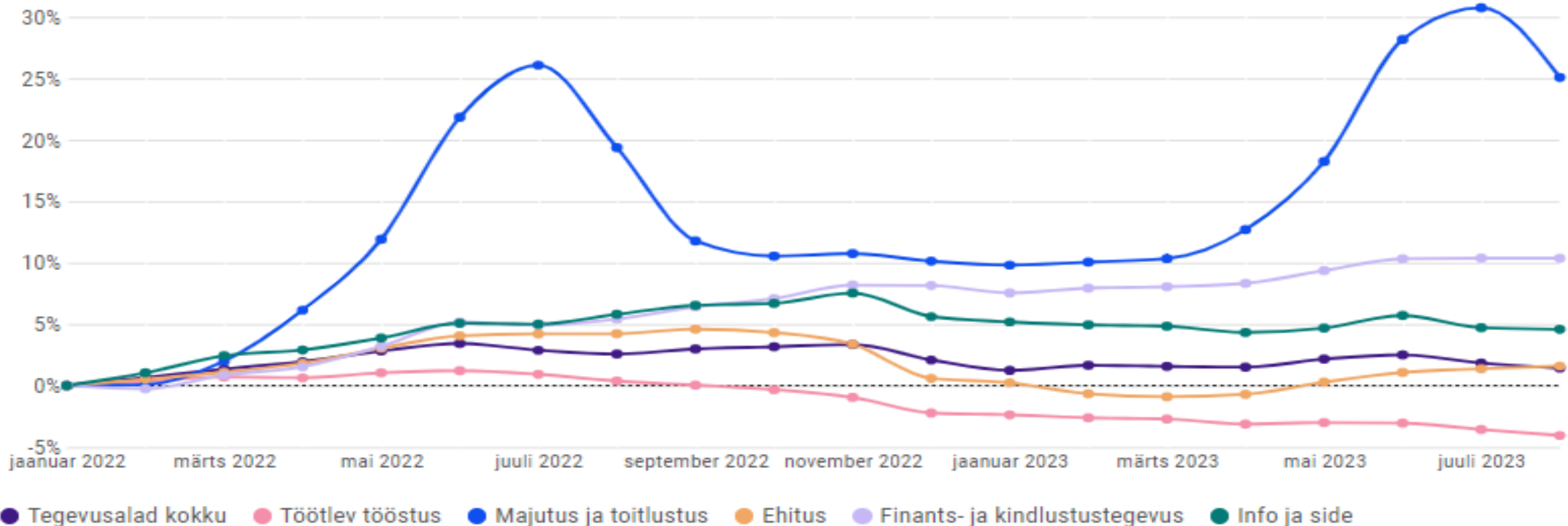
Info ja side

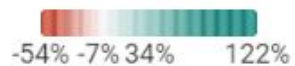
Majutus ja toitlustus

Otsi tegevusala järgi

Töötlev tööstus

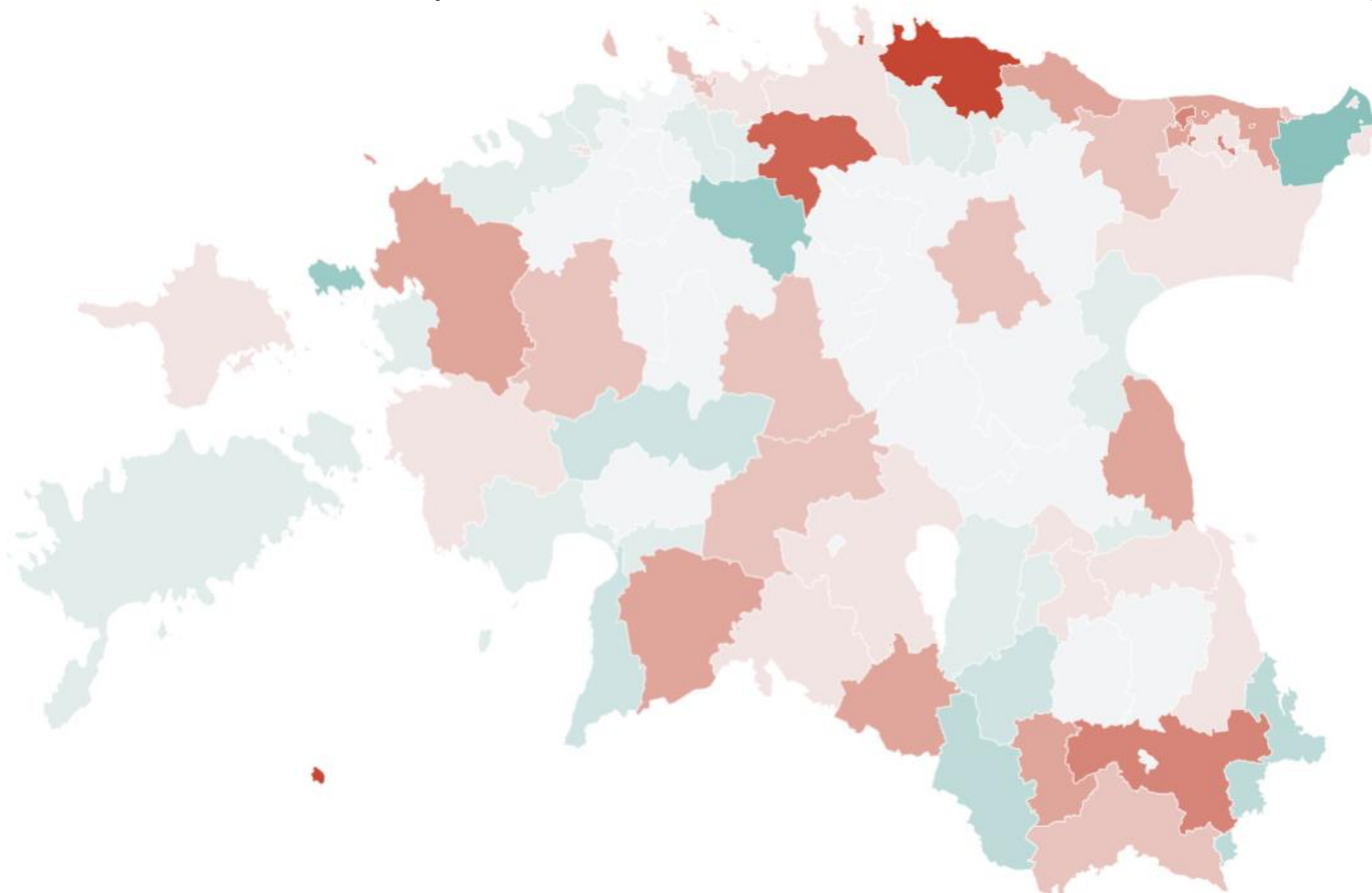
Only 6 values can be added.

Käibe muutus kohalikes omavalitsusüksustes juuli 2023

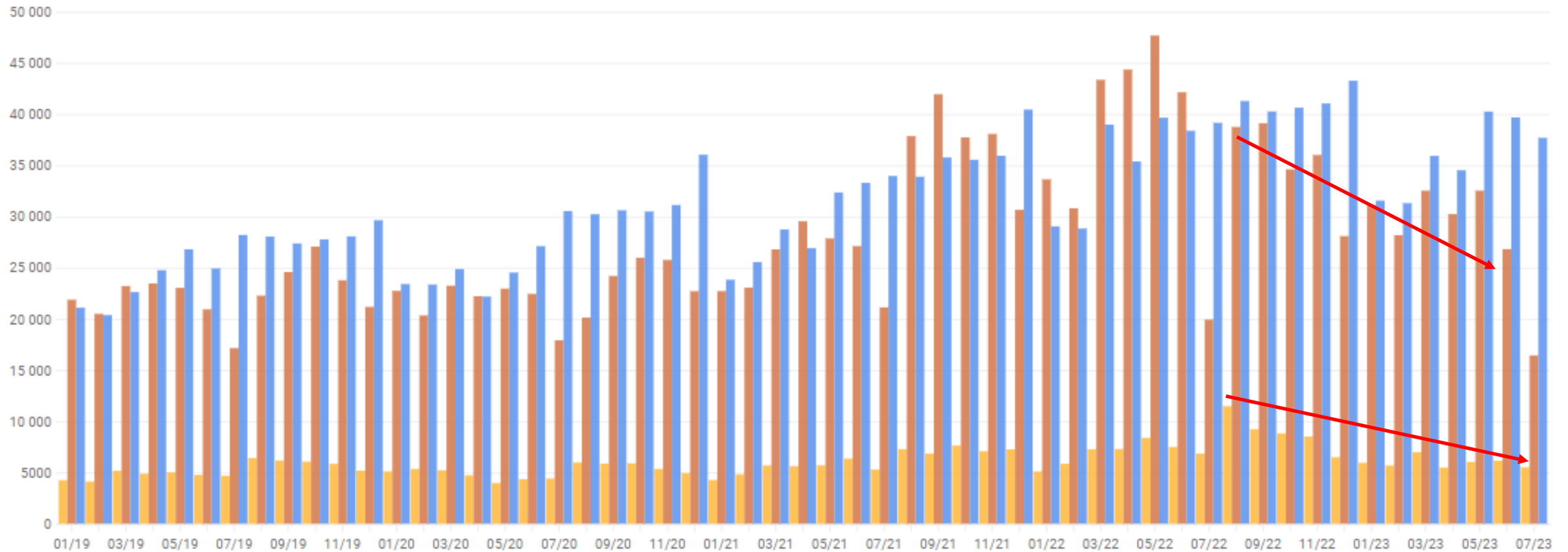
Vaatluskuu ja sellele eelneva kahe kuu summa võrreldes aasta varasema sama ajaga

Ettevõtete käive kohalike omavalitsusüksuste kaupa

Deklareeritud käive, tuhandetes eurodes

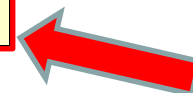
Võru linn ✕ Võru vald ✕ Antsla vald ✕ Vali kohalik omavalitsusüksus

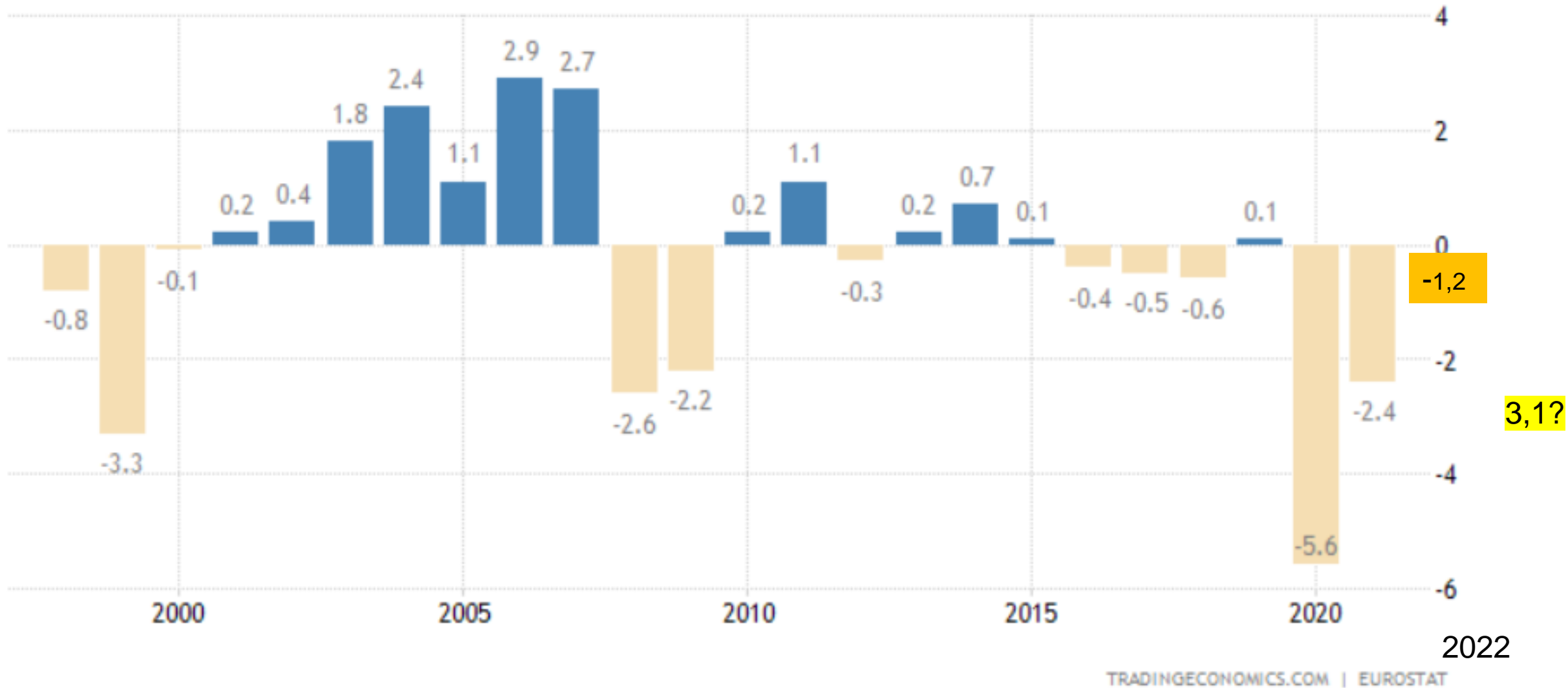
Antsla vald Võru vald Võru linn

Kohalike omavalitsuste koondnäitajad 2019-2022

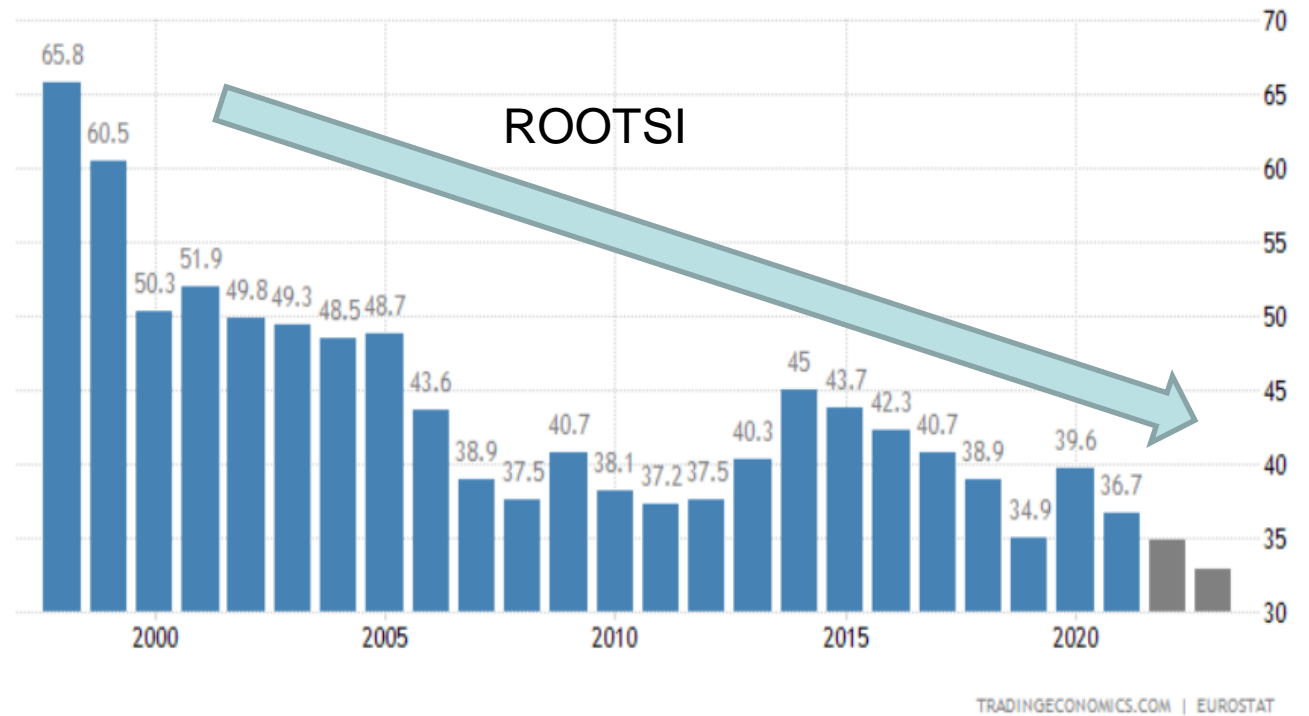
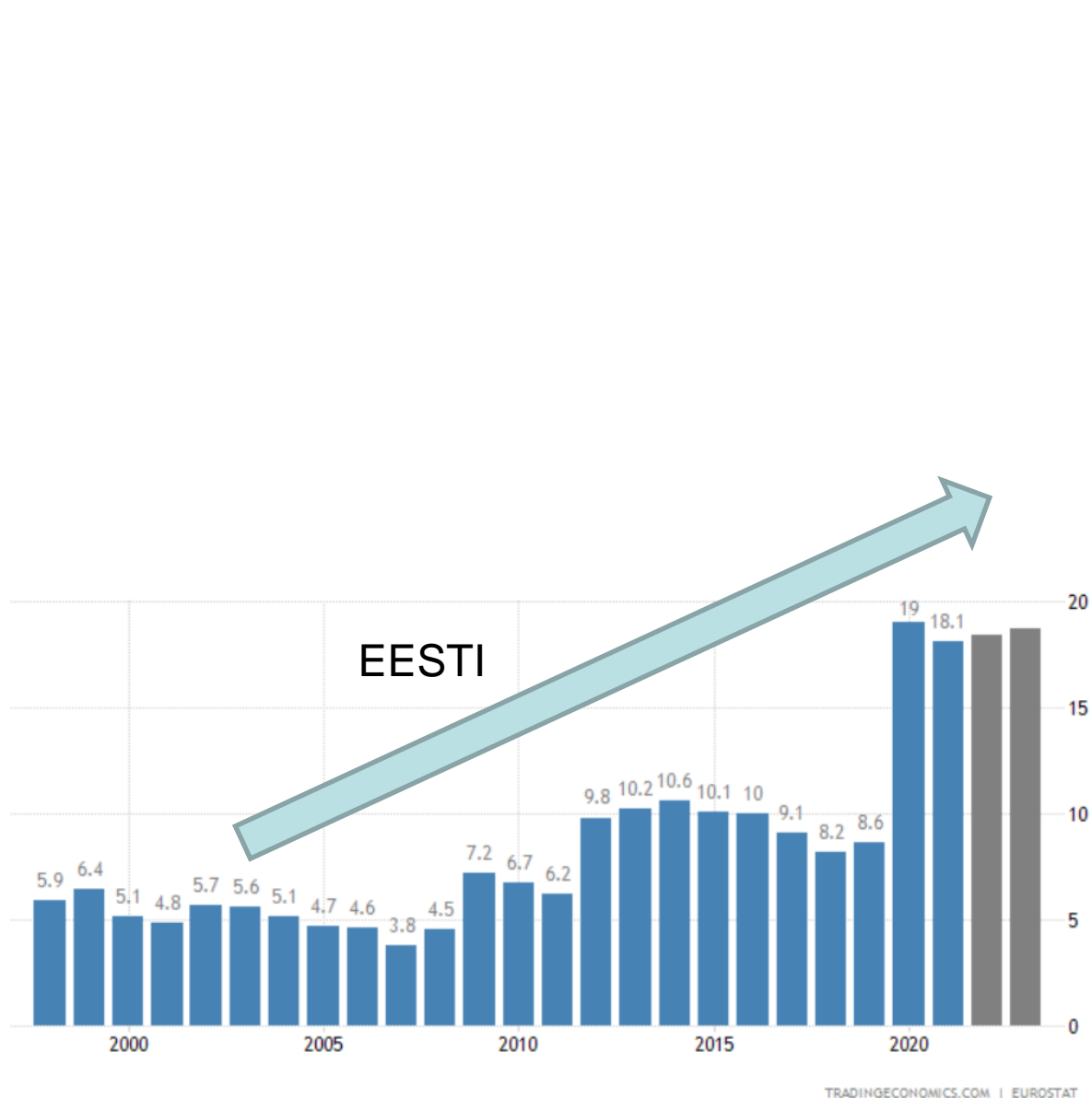
	2019	2020	2021	2022
Põhitegevuse tulud kokku	2140,1	2236,5	2316,7	2616,1
Maksutulud	1300,8	1344,5	1438,8	1614,6
..füüsilise isiku tulumaks	1225,3	1271,1	1363,1	1537
..tasandusfond	102,08	107,15	107,23	107,28
..toetusfond	441,16	513,03	475,53	502,38
Põhitegevuse kulud kokku	-1854	-1891	-2043	-2354
Antavad toetused tegevuskuludeks	-221,8	-226,9	-246,6	-342
Muud tegevuskulud	-1632	-1664	-1796	-2012
Eelarve tulem (ülejäak/puudujääk)	-13,52	-16,87	-138,7	-99,26

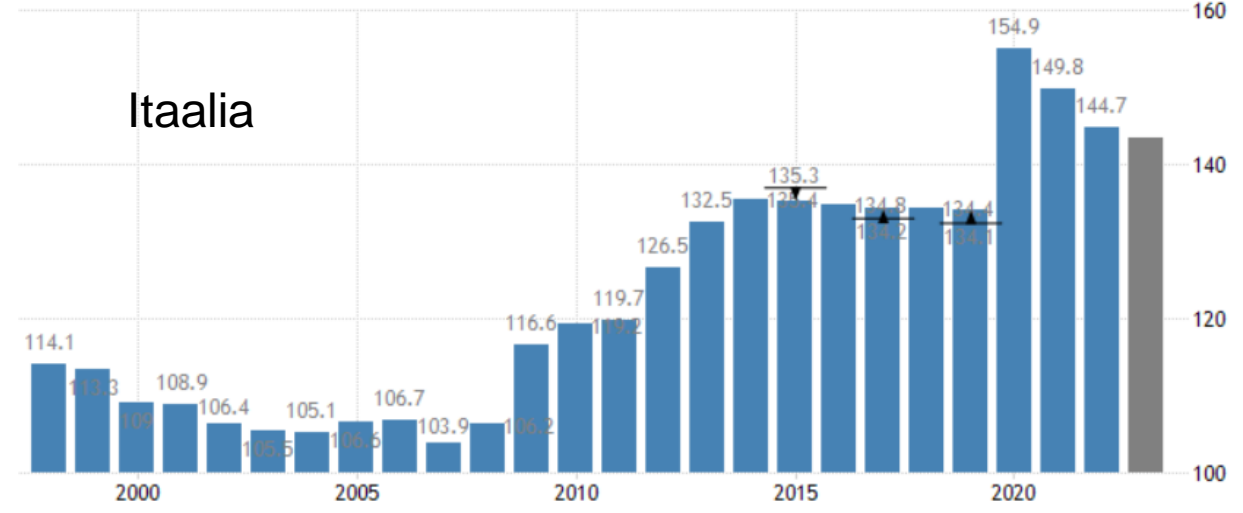
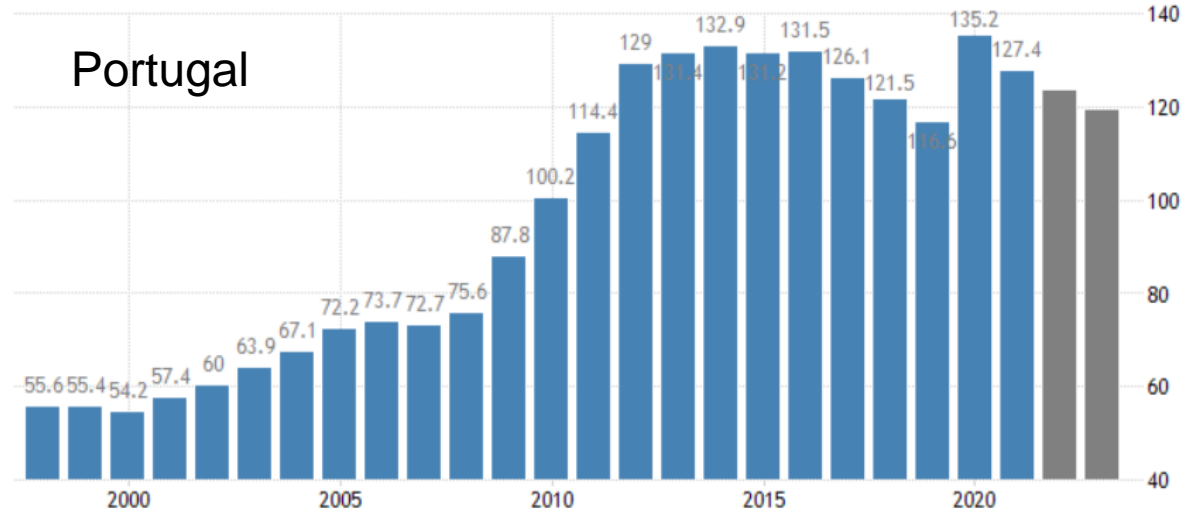
Eesti riigieelarve puudujääk (kollane) või ülejääk (sinine) 1998-2022

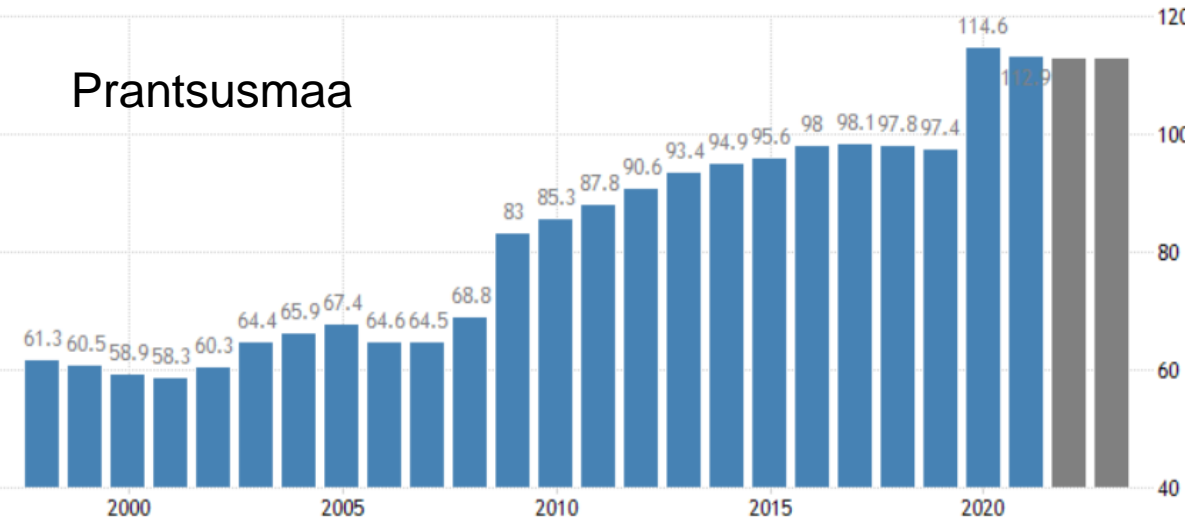
Eesti ja Rootsi avaliku sektori võlg (suhtena sisemajanduse kogutoodangusse%)

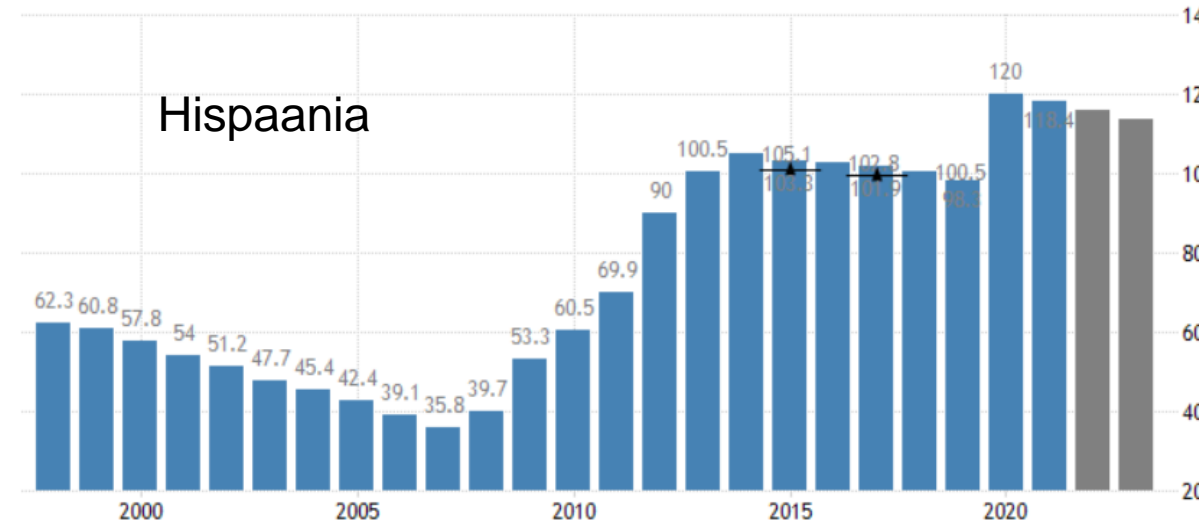
Portugali, Itaalia, Prantsusmaa ja Hispaania avaliku sektori võlg (suhtena sisemajanduse kogutoodangusse %)

TRADINGECONOMICS.COM | NATIONAL INSTITUTE OF STATISTICS (ISTAT)

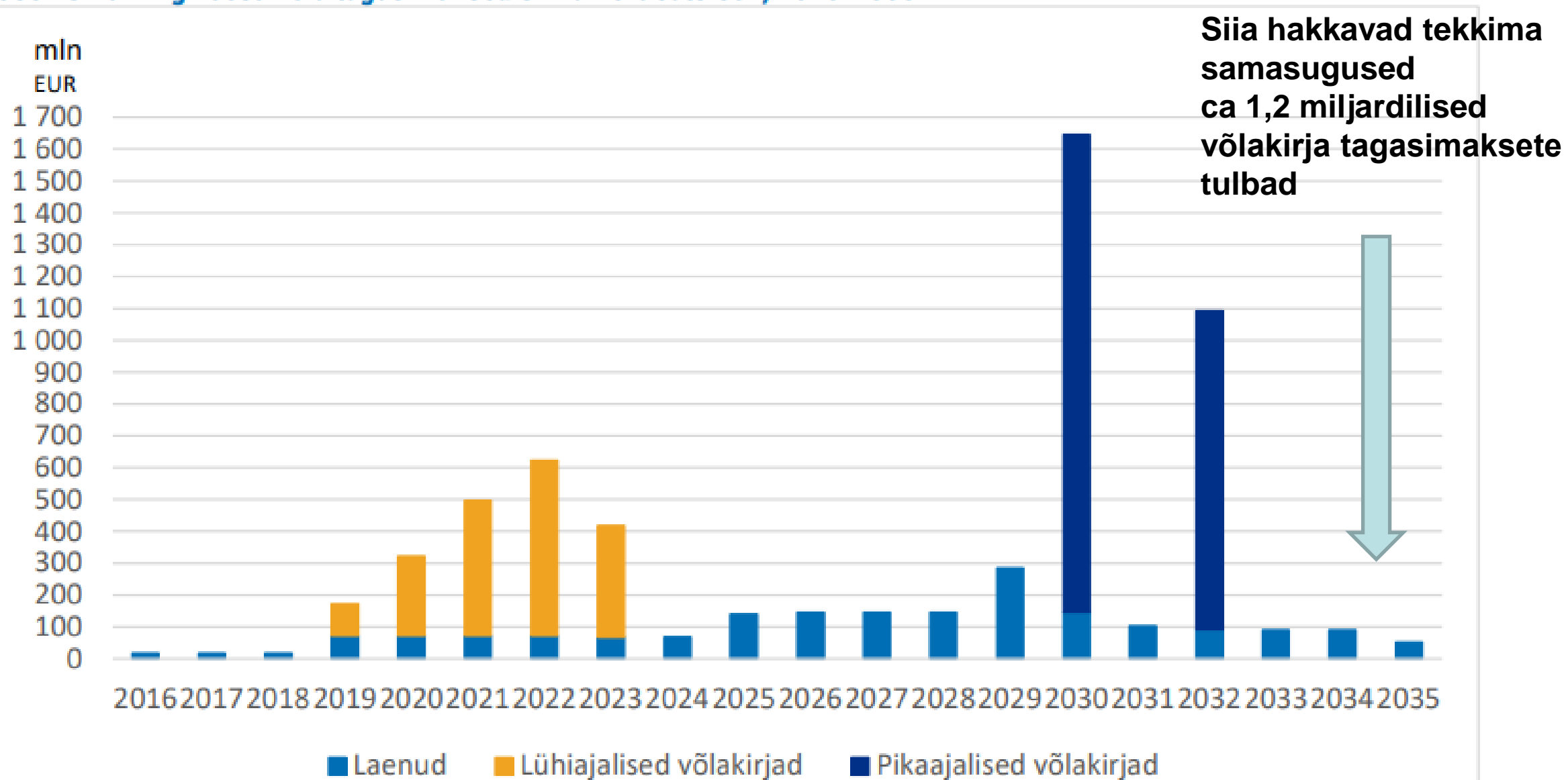

TRADINGECONOMICS.COM | INSEE, FRANCE

TRADINGECONOMICS.COM | BANK OF SPAIN

Joonis 20. Riigikassa võla tagasimaksed ehk amortisatsioon, 2016-2035

Mida ettevõtted teevad – üritavad rahvusvahelist konkurentsivõimet säilitada või taastada

Lühivaates

- Kulude kärpimine (protsessid, üksused, energialahendused, karmim tööjõupoliitika ...)

Keskmises vaates

- Turgude mitmekesistamine
- Uued toormeallikad
- Investeeringud (digirakendused, automatiseerimine, kvaliteedinõuete uued tasandid – eriti keskkonna säästlikkuse osas)

Pikemas vaates

- Muutused toodete ja teenuste portfellis - uued keerukamatele toodetele ja teenustele toetuvad ärimudelid (*Tähtis pole see, milliseid tooteid riik valmistab, vaid see, missuguseid tegevusi riik tootmisahelas teeb“ OECD*)
- Selleks vajalike uute võimekuste arendamine – laiem koostööpartnerite võrgustik
- Mida kõrgemas liigas konkureerivad meie ettevõtted, seda enam on vaja neil ka ülikoole

Eelmiste aastate jaotamata kasum Eesti ettevõtlussektoris tervikuna ja mõnedes majandusharudes 2016-2021 (tuh. EUR)

		Aasta lõpul					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kokku – kõik tegevusalad	Kokku	25 250 720,6	26 660 086,3	26 990 801,6	31 060 346,4	34 426 671,3	33 391 954,7
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	Kokku	3 508 572,3	3 528 908,9	2 121 097,4	2 328 779,2	2 017 523,4	2 253 558,5
Töötlev tööstus	Kokku	3 735 086,4	3 720 688,4	4 077 743,7	4 415 390,5	4 704 457,8	4 961 142,6
Toiduainete tootmine	Kokku	328 530,7	343 882,5	390 645,7	436 900,8	530 423,6	575 059,2
Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine	Kokku	681 166,3	712 062,6	843 850,3	889 706,4	921 467,2	1 123 089,4
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	Kokku	184 285,5	211 325,9	235 104,3	260 735,7	283 809,0	318 214,7
Ehitus	Kokku	1 120 421,5	1 192 229,4	1 419 870,1	1 573 904,7	1 714 197,0	1 629 880,4
Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	Kokku	2 533 228,1	2 688 454,3	2 731 811,1	3 412 648,2	4 428 781,9	3 568 577,2

PRAEGUSES OLUKORRAS PÄÄSTAB PALJUSID ETTEVÕTTEID VAID JAOTAMATA KASUMI RAKENDAMINE KOHANDUMISE RAHASTAMINE ?

Majandusministeeriumi tegevus 2024.a.

Teadus- ja arendustegevuse ning ettevõtluse tulemusvaldkond 283,1 milj. eurot s.h.

- ettevõtete innovatsiooni-, digi- ja rohepöörde soodustamiseks 111 milj. eurot,
- teadus- ja tehnoloogiamahuka iduettevõtluse arendamiseks 2,9 milj. eurot
- Ettevõtete konkurentsivõime ja ekspordi edendamisesse 127,4 milj. eurot,
- Ettevõtluse arendamise soodustamisesse 33,1 milj. eurot
- Tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute soodustamiseks 8,7 milj. eurot.

Digiühiskonna programm - 149 milj. eurot. s.h.

- digiriigi alusbaasi kindlustamine 94,7 milj. eurot,
- juurdepääsuvõrkude väljaarendamiseks 25,2 milj.eurot,
- küberturvalisuse tagamiseks 14,2 milj. eurot
- 5G taristu ja teenuste arendamiseks 6,9 milj. eurot.

Tuludest moodustavad 91 protsenti välistoetused, 7 protsenti tulud majandustegevusest ning 2 protsenti riigilõivud

Majandusministeeriumi tegevus 2024.a.

- Jätkatakse **riskikapitali pakkumist AS Smartcapi kaudu** mahus 75 miljonit eurot.
- AS-i Metrosert aktsiakapitali suurendamine **rakendusuringute võimekuse loomiseks ja teenuste ülesehitamiseks** perioodil 2024–2027 kogumahus 16 miljonit eurot, sellest 2024. aastal 5 miljonit eurot.
- Ettevõtlus ja Innovatsiooni Sihtasutusele nähakse finantseerimistehinguna **100 miljoni euro ulatuses vahendeid ettevõtjatele erinevate vajalike laenude ning eraldi Ukraina suunal täiendava finantseerimistoe pakkumiseks.**
- Ettevõtluskeskkonna arendamiseks, rahvusvahelistumise toetamiseks ja investeringute soodustamiseks on Euroopa Regionaalarengu Fondist planeeritud 6,1 miljonit eurot rahastamisvahendite pakkumiseks ettevõtetele.

LISA – Kavandatavad tegevused majanduse elavdamiseks EASi ja Kredexi ühendor

Turg – uute turgude leidmisega seotud tegevused (nõudluse kompenseerimine)

Tegevus	Selgitus	Sekkumise kiirus	Maht
Eksporditugi eksportööride nähtavuse tõstmiseks ja uute kontaktide loomiseks	<ol style="list-style-type: none">1. Ekspordinõunike teenused2. Välismessid3. Visiidid sihtturgudel	Avatud	8,7 mln aastas Täiendav võimendus VäMi 10 mln-ga.
Eksporditugi eksportööride kompetentside ja teadlikkus tõstmiseks	<ol style="list-style-type: none">1. Ekspordijuhtide koolitusprogrammid2. Riikide põhised kasvuprogrammid	Toimuvad teatud regulaarsusega. Kiire turuanalüüs, missuguseid koolitusi/programme vaja täiendavalt.	1,5 mln aastas
Uutele turgudele sisenemiseks vajaliku toe pakkumine läbi rahvusvahelise ekspertiisi	<ol style="list-style-type: none">1. Rahvusvahelise eksperdi kaasamine toodete kohandamiseks, turuseireks, uute partnerite leidmiseks, regulatsioonides orienteerumiseks jne.	<ol style="list-style-type: none">1. nov-ni 2023 avatud. Soovitus: pikendada pluss vähendada tööstusettevõtjatele omafinantseeringu osa.	2023-2025 1 mln eur
Eksporditehingute finantseerimiseks vajaku kapitali kättesaadavus	<ol style="list-style-type: none">1. Ekspordilaen2. Eksporditehingute kindlustamine	Täna avatud.	<ol style="list-style-type: none">1. Max laen kuni 15 mln per ettevõtte. 2024ndast aastast suureneb kuni 25 mln-ni.2. Maksimaalne 95% ekspordikrediidi väärtusest.

Turg - regioonides majanduse mitmekesistamine

Tegevus	Selgitus	Sekkumise kiirus	Maht
ÕÜFi suurinvesteringute toetus Ida-Virumaal	Uute ettevõtete rajamiseks ja uute tootmisliinide avamiseks	Avatud. Saab menetlemist kiirendada.	Kogueelarve 153 mln. Toetus per projekt 0,5 – 21 mln
ÕÜFi VKE-de investeeringute toetus	Toetakse nii protsesside efektiivistamist kui ka tootearendust	Avatud	Kogueelarve 15 mln. Toetus per projekt 0,5 mln
ÕÜFi toetus piloottaristu rajamiseks	Uute innovaatiliste tootmiste skaleerimine	Avatud	Kogumaht 25 mln Toetus per projekt 5 mln
Suurinvestori toetus suurettevõtjatele	Uute tootmisüksuste avamine	Avatud. Saab täiendavalt teha proaktiivset müüki potentsiaalsete välisinvestorite suunal.	Eelarve 2,5 mln eurot per aasta
Proaktiivsed tegevused kõrge lisandväärtusega välisinvesteeringute kaasamiseks regioonidesse	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eesti ettevõtjatele strateegilise kapitali (välisinvestori) aktiivne otsimine 2. Uute välisinvestorite meelitamisega seotud tegevused 3. Järelteenindus (jätkuinvesteeringuteks) siin juba tegutsevatele välisinvestoritele) 	Jooksev tegevus Võimalus veelgi fokuseeritumalt toimetada.	5 mln per aasta

Innovatsioon – kulubaasi vähendamine (efektiivsuse kasv ja energiasõltumatus)

Tegevus	Selgitus	Sekkumise kiirus	Maht
Ettevõtete digitaliseerimise toetamine	1. Digimeistriklassid 2. Digiinvesteeringute toetus 3. Digiaudit	Digiauditi kiiremas korras avamine	Digiinvesteeringud – 56 mln Digiaudit – 10 mln
Ettevõtete varustuskindluse tagamine	1. Ettevõtete varustuskindluse toetus	Avatud	Max toetus 200K-500K sõltuvalt ettevõtte suurusest
B2B ja B2G suhtlemisel bürokraatia vähendamine			

Innovatsioon - lisandväärtuse tõstmine

Tegevus	Selgitus	Sekkumise kiirus	Maht
Ettevõtete ärimudeliga seotud tegevused	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ettevõtja arenguprogramm 2. Tootmisettevõtja ärimudeli muutmise toetus 3. Mentorprogrammid ja strateegia praktikumid 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Avamisel. Kiirendada 2. Avatud 3. Avatud 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Toetus per ettevõtte 200-500K 2. Toetus per ettevõtte max 200K 3. Max toetus 200K-500K sõltuvalt ettevõtte suurusest
Uute toodete ja teenuste turule toomisega seotud tegevused	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inno- ja arendusosakud 2. Rakendusuringute toetus 3. Tootearendustoetus 4. Innovatsiooni meistriklässid 	Kõik on avatud	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kogumaht 24,7 mln (innoosak 7500, arendusosak 35000) 2. Toetus per ettevõtte 2 mln 3. Toetus per ettevõtte kuni 500K
Ettevõtete süsteemse TA tegevuse toetamine	TA stiimul, mis võimaldab ettevõttel hoida püsivalt arendustöötajaid tööl ja teha pidevat arendustegevust.	Planeerimisel	Olenevalt skeemi ülesehitusest kuni 6 mln per aasta.

Kapitali kättesaadavus

Tegevus	Selgitus	Sekkumise kiirus	Maht
Finantseerimisvõimekuse tagamine	1. Laenukäendus. Maksimaalne käendus kuni 25 mln euri.	Avatud	100 mln euri (võimaldab väljastada käendusi mahus 876 mln euri)
Tööstus- ja regionaallaen Ettevõtja ebapiisava omafinantseeringu/kapitali probleemi lahendamiseks.	1. Tööstuslaen kuni 2 miljonit eurot, kuid mitte üle 40% projekti maksumusest. 2. Regionaallaen kuni 500 000 eurot, kuid mitte üle 50% projekti maksumusest.	Avatud	18,5 mln Suureneb 2024 aastal pärast EISi laenude sihtkapitali suurendamist 100 mln euri võrra.
Erakorraline laenukäendus ettevõtjatele, kelle tegevus on negatiivselt mõjutatud Venemaa kallaletungist Ukrainale, samuti energiahinna tõusu mõju leevendamiseks.	1. Laenukäendus	Avatud kuni 31.12.2023	25 mln. Maksimaalne käendus ettevõtja kohta 10 mln eur.
Riskikapitali pakkumine läbi SmartCap'i	1. Rohefond 2. Riskikapitali fond 3. NATO innovatsiooni fond	Avatud	1. 100 mln eur (ühe otseinvesteeringu lagi 2,5 mln) 2. 95 mln eur 3. 1 bln eur (Eesti osa 30 mln)

Tööhõive

Tegevus	Selgitus	Sekkumise kiirus	Maht
Töötukassa teenused töötutele, töötavatele inimestele ja tööandjatele, 27 erinevat teenust (Tööhõiveprogramm)	Olulise osa teenustest ehk ligi 1/2 teenuste eelarvest moodustavad erinevad täiend- ja ümberõppevõimalused tööturul vajalike oskuste omandamiseks.	Hetkel kehtib THP 2021-2023. Uus tööhõiveprogramm hakkab kehtima 01.01.2024. Täiendavad oskuste meetmed (ESF+ vahenditest) alates 2025.	Ca 80 mln EUR aastas (töötuskindlustuse vahendid + riigieelarve (tööturuteenuste ja –toetuste sihtkapital) + ESF+ vahendid)
Töölase konkurentsivõime toetamine (ESF+ avatud taotlusvoorude projektid)	Noortele, vanemaealistele, mitte-eestlastele (romad ja pererändega saabunud), naistele ja enam tööturul tuge vajavatele sihtrühmadele suunatud tegevused KOVide, MTÜde jt kaudu.	Noorte taotlusvoor on alates sept 2023 avatud, ülejäänud tegevused avanevad 2024+	Kokku 17 mln EUR kuni aastani 2029 (ESF+ ja RKF)
Põlevkivisektori töötajate tööle asumise ja oskuste arendamise toetamine (ÕÜF TAT)	Töölt-tööle toetus (põlevkivisektorist teistesse sektoritesse tööle asumiseks ja oskuste meetmed)	Käivitub 2024. a alguses	7 mln EUR (ÕÜF+RKF)
Töötuskindlustushüvitis	Majandusolukorrast sõltuv töötuskindlustussüsteem (töötuskindlustushüvitist makstakse pikemalt kui majanduse olukord on halb (sotsiaalkaitse eesmärk) ja lühemalt (inimesed liiguvad kiiremini tööturule) kui majanduses on olukord hea.	Rakendus alates 30.06.2023	121,5 milj (sotsiaalmaksuta kulu) finantseeritakse töötuskindlustusvahenditest
Koondamishüvitis	Katab tööandja riske seoses töötaja koondamisega.	Kehtib	21,6 milj (sotsiaalmaksuta kulu) finantseeritakse töötuskindlustusvahenditest
Tööandja maksejõuetushüvitis	Tööandja maksejõuetusest tuleneva kahju hüvitamine töötajale: töötasu, puhkusetasu jt.	Kehtib	5,7 milj (sotsiaalmaksuta kulu) finantseeritakse töötuskindlustusvahenditest